

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin sekä laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin. Uuden lain tarkoituksena on tehostaa mainittujen keksintöjen tunnistamista ja hyödyntämistä selkeyttämällä niihin liittyviä oikeuksia ja korvauskäytäntöjä. Oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain, jäljempänä työsuhdekeksintölaki, tutkijajaoikeudesta ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan kaikkia korkeakoulun palveluksessa olevia henkilöitä. Näin varmistetaan se, että kaikkiin korkeakouluihin palvelussuhteessa oleviin henkilöihin sovelletaan samoja sääntöjä.

Esityksen mukaan korkeakouluissa tehtävä tutkimus jaoteltaisiin avoimeen tutkimukseen ja sopimustutkimukseen. Ehdotetun lain mukaisesti korkeakoulu hallinnoisi ulkopuolisen yhteistyökumppanin kanssa tehtäviin sopimuksiin tai muuhun ulkopuoliseen rahoitukseen perustuvissa tutkimushankkeissa syntyvien keksintöjen oikeuksia. Korkeakoululla olisi tällaisissa tilanteissa oikeus ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Sen sijaan laissa määritellyssä avoimessa tutkimuksessa keksijä saisi pääsääntöisesti pitää itsellään oikeuden tekemänsä keksintöön.

Ehdotetun lain mukaan kaikista korkeakouluissa tehtävistä keksinnöistä olisi tehtävä korkeakoululle keksintöilmoitus. Ilmoituksen tekeminen tehostaisi keksintöjen hyödyntämistä ja olisi osaltaan välttämätön, jotta korkeakoulu voisi laissa edellytetyllä tavalla hal-

linnoida korkeakoulussa syntyviä keksintöjä. Lakiin otettaisiin säännökset keksinnön siirtymisestä maksettavista korvauksista. Keksijän olisi lähtökohtaisesti saatava korvaus aina, kun korkeakoulu ottaa keksinnön itselleen. Korvauksen suuruus määräytyisi tapauskohtaisesti.

Keksinnön hyödyntämisen kannalta on välttämätöntä, että keksintöä ei julkisteta liian aikaisin. Tämän vuoksi ehdotettu laki sisältäisi myös säännökset keksintöjen julkistamisesta, jota rajoitettaisiin pääsääntöisesti vain keksinnön suojaamisen edellyttämään aikaan. Tutkimustulosten julkaisemisessa olisi kuitenkin aina otettava huomioon myös yhteistyötahojen liike- ja ammattisalaisuudet ja muut vastaavat seikat.

Työsuhdekeksintölain mukaisen työsuhdekeksintölautakunnan toimialaa laajennettaisiin koskemaan myös ehdotetun uuden lain soveltamisalaan kuuluvia asioita. Työsuhdekeksintölakiin ehdotetaan otettavaksi säännös työsuhdelautakuntaan perustettavasta korkeakoulukeksintöjä koskevia riitaisuuksia käsittelevästä jaostosta, joka antaisi pyynnöstä korkeakoulukeksintöjä koskevia lausuntoja.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006. Ehdotettu uusi laki ei koskisi ennen lain voimaantuloa tehtyjä keksintöjä.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	6
2.1. Voimassa oleva lainsäädäntö	6
2.2. Korkeakoulukeksinnöt innovaatiojärjestelmässä.....	6
2.3. Nykyisestä lainsäädännöstä aiheutuvat ongelmat	8
<i>Ongelmien tausta</i>	8
<i>Keksintöjen erilainen asema ja oikeuksien kuuluminen eri tahoille</i>	8
<i>Tutkijapoikkeus nykyisessä sopimustutkimuksessa</i>	9
<i>Hyödyntämisen tehottomuus</i>	9
<i>Keksintöjen ja tutkimustoiminnan valvonta</i>	9
3. Tilanne eräissä muissa maissa	10
<i>Ruotsi</i>	10
<i>Tanska</i>	10
<i>Norja</i>	11
<i>Saksa</i>	11
<i>Iso-Britannia</i>	12
<i>Yhdysvallat</i>	12
4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	13
<i>Soveltamisala</i>	13
<i>Tutkimustyyppien jaottelu</i>	14
<i>Oikeuksien siirtyminen</i>	15
<i>Keksintöilmoituksen tekeminen</i>	16
<i>Korvaukset</i>	16
<i>Julkaisut</i>	17
<i>Riidat</i>	17
5. Esityksen vaikutukset	17
5.1. Esityksen taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset	17
5.2. Esityksen vaikutukset elinkeinoelämään.....	19
5.3. Esityksen vaikutukset eräisiin henkilöryhmiin.....	20
5.3.1. Vaikutukset yliopistojen tutkijoihin	20
5.3.2. Vaikutukset yliopistojen muuhun henkilöstöön.....	20
5.3.3. Vaikutukset ammattikorkeakoulujen henkilöstöön	21
6. Asian valmistelu	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	22
1. Lakiehdotukset.....	22
1.1. Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin	22
1.2. Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin.....	34
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	35

3. Voimaantulo	35
4. Säättämisjärjestys	36
LAKIEHDOTUKSET	37
oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin.....	37
oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta	41
LIITE	43
RINNAKKAISTEKSTIT	43
oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta	43

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Suomalaisissa korkeakouluissa, joilla tarkoitetaan sekä yliopistoja että ammattikorkeakouluja, tehtävän tutkimuksen ja siinä syntyvien keksintöjen merkitys kasvaa jatkuvasti. Tutkimustulosten ja tutkimuksen osana syntyvien keksintöjen hyödyntämistä koskeva lainsäädäntö on jäänyt kehityksestä jälkeen. Tutkimustulosten hallinnoinnissa noudatettavat käytännöt ovat irtautuneet työsuhtekeksintölainsäädännön lähtökohdista.

Korkeakoulututkimus on muuttunut aikaisemmasta, yksittäisen tutkijan tekemästä tutkimuksesta laajoiksi, useiden henkilöiden yhdessä toteuttamiksi tutkimushankkeiksi, joita entistä enemmän rahoitetaan muuten kuin korkeakoulujen omista toimintamäärärahoista. Erityisesti elinkeinoelämä rahoittaa korkeakoulututkimusta entistä enemmän. Rahoituksen monimuotoisuus, eri tavoin toteutetut tutkimushankkeet ja yritysten kanssa tehtävä yhteistyö ovat lisänneet eturistiriitilanteita sekä asettaneet uusia haasteita tutkimustoimintaa ja erityisesti korkeakoulututkimuksen tulosten hyödyntämistä koskeville säännöille. Jotta yhtäältä varmistettaisiin Suomen kilpailukyvyyn kannalta tärkeän elinkeinoelämän ja korkeakoulujen välisen hyvän yhteistyön jatkuminen ja toisaalta turvattaisiin korkeakoulujen perustehtävien hoitaminen, on tarvetta pyrkiä laajimaan tasapuoliset, kaikkien osapuolten hyväksyttävissä olevat säännöt sekä korkeakouluissa tehtäviä keksintöjä koskevien oikeuksien siirtymiselle että tutkimustulosten hyödyntämiseen opetuksessa ja tutkimuksessa. Samalla on otettava huomioon tutkimusta tekevän henkilöstön tieteellisten ja taloudellisten oikeuksien turvaaminen. Säännöt on laadittava ja toteutettava kannustavaa innovaatiokulttuuria edistävällä tavalla.

Uusien keksintöjen tehokas kaupallinen hyödyntäminen sekä nykyisissä että perustettavissa yrityksissä edellyttää, että keksintöjen omistusoikeuden siirtymistä koskevat oikeudelliset säännöt ovat selkeitä ja tasapuolisia. Nykyisessä tilanteessa yliopistoja ja ammattikorkeakouluja koskeva lainsäädäntö yhdistettynä tutkija- ja korkeakoulukohtaisiin so-

pimuksenvaraisiin järjestelyihin ei pysty tarjoamaan selkeää vastausta immateriaalioikeuksien ja tietotaidon omistusta koskeviin kysymyksiin. Tämä voi johtaa tutkimustulosten kaupallisen hyödyntämisen pitkittymiseen ja joissakin tapauksissa voi estää sen kokonaan.

Valtion tiede- ja teknologianeuvosto on tarkastellut Suomen tieteen, teknologian ja innovaatiotoiminnan lähivuosien haasteita vuonna 2003 julkaistussa katsauksessaan "Osaaminen, innovaatiot ja kansainvälistyminen". Tiede- ja teknologianeuvoston mukaan tutkimustoiminnan tehokkaan kaupallisen hyödyntämisen esteitä tulee poistaa muun muassa immateriaalioikeuksiin liittyviä kysymyksiä selkeyttämällä. Tiedon ja osaamisen tehokas hyödyntäminen edellyttää, että yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on tähän tarvittavat juridiset, taloudelliset ja muut toiminnalliset edellytykset sekä riittävät kannusteet tulosten aikaansaamiseksi. Tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteyksien vahvistamista pidetään tärkeänä ja tämän yhteistyön sääntöjä ja menettelytapoja tulee neuvoston mukaan selkeyttää ja kehittää entistä kannustavammiksi.

Hallituksen ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi vahvistaa yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkimuksen perusedellytyksiä sekä edistää tutkimustiedon ja teknologian käyttöä ja hyödyntämistä talouden, työllisyyden ja muun yhteiskunnan kehityksen hyväksi. Lisäksi tavoitteena on lisätä tutkimus- ja innovaatorahoitusta tiede- ja teknologianeuvoston esittämän suunnitelman pohjalta. Hallitusohjelman mukaan keksintöjen suojaamista parannetaan selkeyttämällä yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja työsuhtekeksintöjen omistusoikeutta.

Euroopan unionin jäsenyys sekä unionin lainsäädäntö ovat vaikuttaneet suomalaiseen innovaatiopolitiikkaan. Unionin tutkimusohjelmista myönnettävien varojen turvin tehtävissä tutkimuksessa on otettava huomioon varojen myöntämistä koskevat ehdot, joissa käytännössä edellytetään tutkimustulosten siirtoa. Toisaalta unionin kilpailuoikeudelliset säännökset vaikuttavat korkeakoulututkimukseen määräämällä julkisten varojen käytöstä elinkeinotoiminnan tukemiseen.

Euroopan unioni on selvittänyt Euroopan laajuisia parhaita käytäntöjä julkisesti rahoitetun tutkimuksen hyödyntämisessä. Hanke liittyy Euroopan kilpailukyvyyn kohottamiseen sekä tavoitteeseen nostaa tutkimus- ja kehitysvarojen osuus yli kolmeen prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Tutkimus- ja kehitystoiminnan, siitä syntyvän liiketoiminnan sekä tietoon perustuvan yhteiskunnan välisiä suhteita on selvitetty myös OECD:n laatimassa tutkimuksessa, jossa selvitettiin eräiden maiden käytäntöjä julkisesti rahoitetun tutkimuksen tulosten hyödyntämisessä. Tutkimus kattoi kaikki julkiset tutkimuslaitokset, joiksi määriteltiin yliopistot sekä sellaiset tutkimuslaitokset, jotka saavat huomattavan osan rahoituksestaan julkisista varoista. Tutkimusraportin mukaan julkisesti rahoitetuissa tutkimuslaitoksissa tehtävien keksintöjen ja niiden patentoinnin merkitys on jatkuvassa kasvussa. Osasyynä tähän on immateriaalioikeuksien merkitys tietopohjaisissa yhteiskunnissa. Tämä on johtamassa immateriaalioikeuksien, erityisesti patenttioikeuksien hallinnoinnin tehostamiseen yhä useammassa OECD:n jäsenvaltiossa. Toisaalta useissa valtioissa on raportin perusteella keskitytty liiallisesti oikeuksien siirtoon sekä oikeuksien hallinnoinnin tehostamiseen ja unohdettu sekä tutkimuslaitosten että keksijöiden taloudellinen kannustaminen. Oikeanlaatuisilla kannustimilla voidaan merkittävästi tehostaa julkisissa tutkimuslaitoksissa syntyvien keksintöjen määrää sekä tutkijoiden halukkuutta siirtää oikeudet laitoksille.

OECD:n raportissa korostetaan oikeudellisten sääntöjen ja järjestelmien merkitystä keksintöjen hyödyntämisen tehostajina, mutta samalla todetaan, etteivät säännöt yksinään ole riittäviä. Julkisten tutkimuslaitosten on saatava riittävät edellytykset osaavan teknologiansiirtohenkilökunnan palkkaamiseen. Myös tutkimuskulttuuria on kehitettävä siten, että tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä ei toisaalta pidetä esteenä korkeatasoiselle tieteelliselle tutkimustoiminnalle, mutta sitä ei myöskään määritellä tutkimuslaitosten ainoaksi tai tärkeimmäksi tehtäväksi.

Yliopistoissa tehtävä perustutkimus lisää yhteiskunnan perustietämystä, mutta perustutkimuksen tuloksia voidaan vain harvoin

hyödyntää sellaisenaan. Tulosten kaupallinen hyödyntäminen edellyttää yleensä lisäksi soveltavaa tutkimusta, tuotekehitystä ja markkinointia. Ammattikorkeakouluissa tehtävällä, yliopistotutkimukseen verrattuna monilta osin käytännönläheisemmällä tutkimuksella on myös tärkeä rooli. Kokonaisuutena yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkimuksella ja niissä syntyvillä keksinnöillä on huomattava kansantaloudellinen merkitys. Korkeakoulut ovat merkittävä osa kansallista tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikkaa.

Yliopistojen tehtävänä on yliopistolain mukaan edistää vapaata tutkimusta, tieteellistä ja taiteellista sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa korkeinta opetusta. Yliopistolakiin on 1 päivänä elokuuta 2005 voimaantulevalla lailla yliopistolain muuttamisesta (715/2004) lisätty yhteiskunnallinen palvelutehtävä edellä mainittuja kahta päätehtävää tukevana ja täydentävänä. Yhteiskunnallisen palvelutehtävän, jolla tarkoitetaan muun muassa elinkeinoelämän kanssa tehtävää yhteistyötä ja keksintöjen hyödyntämistoimintaa sanotun yhteistyön osana, lisääminen lakitekstiin on muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 10/2004 vp) perusteluiden mukaan tarpeen, koska yliopistojen odotetaan välittävän osaamistaan yhteiskunnalle muutenkin kuin tutkimus- ja koulutustehtävän kautta. Yliopistojen olisikin edistettävä tutkimustulosten hyödyntämistä nykyistä tehokkaammin. Yliopistojen ensisijaisena tehtävänä ei yliopistolakiin tehdyn muutoksen jälkeenkään ole toteuttaa elinkeinoelämän tarpeita varten suunnattua tuotekehitystä tai keksintötoimintaa eikä tutkimuksen tuloksena mahdollisesti syntyvien keksintöjen kaupallista hyödyntämistä, vaan niiden päätehtävinä säilyvät tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus. Tutkimustulosten hyödyntäminen tukisi nykyisiä päätehtäviä.

Ammattikorkeakouluja koskevan lainsäädännön mukaan ammattikorkeakouluille kuuluu muiden tehtävien lisäksi tutkimus- ja kehitystyö. Ammattikorkeakoulujen osalta on myös todettava, että lainsäädäntöä on uudistettu ja lähtökohtina tehtävien määrittelyssä ovat opetus, tutkimus ja alueellinen kehitystyö. Tutkimustulosten hyödyntäminen tai kaupallisesti hyödynnettävään tutkimukseen

keskittyminen ei ammattikorkeakouluissa-
kaan muodostu päätehtäväksi.

2. Nykytila

2.1. Voimassa oleva lainsäädäntö

Korkeakouluissa tehtäviä keksintöjä koskevat samat säännöt kuin muitakin keksintöjä. Tärkein patentoitava keksintöjä ja niiden oikeuksia koskeva laki on patenttilaki (550/1967), jonka periaatteiden mukaan keksijä itse päättää keksintönsä suojaamisesta patentilla sekä keksinnön mahdollisesta hyödyntämisestä. Patenttilain mukaan patentti myönnetään ainoastaan keksintöön, joka on uusi siihen verrattuna, mikä on tullut tunnetuksi ennen patentin hakemispäivää ja lisäksi olennaisesti eroaa aiemmin tunnetusta.

Patenttilain lähtökohtana on keksijän yksinoikeus päättää keksintönsä suojaamisesta ja patentin hakemisesta. Tästä pääperiaatteesta on tällä hetkellä voimassa olevassa lainsäädännössä kaksi merkittävää poikkeusta. Oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain (656/1967), jäljempänä työsuhdekeksintölaki, mukaan työnantaja voi tiettyjen edellytysten vallitessa ottaa itselleen oikeudet työntekijän tekemiin keksintöihin. Toinen merkittävä poikkeus keksijän yksinoikeudesta on maanpuolustuksellisesti merkittävistä keksinnöistä annettu laki (551/1967), jonka mukaan valtio voi pakolluustaa laissa tarkoitetun keksinnön.

Työsuhdekeksintölakia ei sen 1 §:n 3 momentin nimenomaisen säännöksen nojalla sovelleta yliopistojen tutkijoihin ja opettajiin, puolustuslaitoksen palveluksessa olevia sotilasopetuslaitosten opettajia lukuun ottamatta. Työsuhdekeksintölain tutkijapoikkeus ei koske ammattikorkeakoulujen henkilöstöä. Kaikkiin ammattikorkeakoulujen palveluksessa oleviin henkilöihin sovelletaan siten työsuhdekeksintölakia. Sotilasopetuslaitosten opettajien kuuluminen työsuhdekeksintölain soveltamisalaan perusteltiin työsuhdekeksintölain perusteluissa (HE 56/1967 vp) osin samoin perustein, kuin maanpuolustuksellista merkitystä omaavien keksintöjen osalta muutenkin. Kyseisen hallituksen esityksen mukaan puolustuslaitoksen ja sen viran- tai toimenhaltijan välillä vallitseva läheinen luot-

tamussuhde sekä maanpuolustukselle soveltuviin keksintöjen merkitys tekevät välttämättömäksi, ettei tällaista viran tai toimen haltijaa, joka toimii sotilasopetuslaitoksen opettajana, aseteta poikkeusasemaan, vaan että häneenkin pääsäännön mukaisesti sovelletaan työsuhdekeksintölakia.

Työsuhdekeksintölakiin otettiin mainittu tutkijapoikkeus, koska yliopistoissa tehtävän tutkimuksen katsottiin palvelevan ensisijassa tieteen ja yhteiskunnan etuja. Yliopistoilla ei katsottu olevan sellaisia edellytyksiä tai tavoitteita keksintöjen hyödyntämisessä, että yliopistojen olisi pitänyt voida ottaa itselleen oikeudet tutkijan tekemään keksintöön. Samalla poikkeus vahvisti perinteistä tieteen riippumattomuutta, jossa kaupalliset hyötynäkökohdat eivät vaikuta tutkimuksen suuntaamiseen.

Tutkijapoikkeuksen määritelmä on aiheuttanut myös tulkintavaikeuksia. Poikkeusta koskevissa hallituksen esityksen (HE 56/1967 vp s. 3) perusteluissa todetaan vain, että tieteellisten opetuslaitosten tutkijat ja opettajat kuuluvat poikkeuksen soveltamisalaan. Teknillisten opistojen, nykyisin käytännössä ammattikorkeakoulujen opettajat tai esim. julkisen tai yksityisen tutkimuslaitoksen tutkijat kuuluvat perusteluiden mukaan lain soveltamisalaan.

Työsuhdekeksintölakia ei sovelleta opiskelijoihin, jotka eivät ole palvelussuhteessa korkeakouluun. Esimerkiksi tutkijakoulussa oleviin jatko-opiskelijoihin saatetaan soveltaa työsuhdekeksintölakia. Osa tutkijakoulussa olevista jatko-opiskelijoista on apurahatutkijoita ja osa mahdollisesti ulkopuolisen yhteistyötahon palkkaamia tai ulkopuolisen yhteistyötahon rahoituksella korkeakoulun palkkaamia henkilöitä, joten täysin yksiselitteistä vastausta tutkijakoulussa olevien jatko-opiskelijoiden osalta ei voi antaa.

2.2. Korkeakoulukeksinnöt innovaatiojärjestelmässä

Tutkimustoiminta on yhteiskunnan siihen kohdistamien odotusten vuoksi muuttunut voimakkaasti. Sitran tekemän tutkimuksen mukaan suomalainen innovaatiojärjestelmä on muuttunut siten, että innovaatiotoiminta on aiempaa vahvemmin korkeakoulujen ja

yhteiskunnan laajaa yhteistoimintaa. Yliopistoissa on siirrytty yksittäisen tutkijan tekemästä tutkimuksesta kohti laajoja yhteistutkimushankkeita ja tutkimuksen tukiverkostoja on kehitetty huomattavasti.

Yliopistot tekevät nykyisin huomattavaa yhteistyötä esimerkiksi elinkeinoelämän kanssa ja viime vuosikymmenellä aloittaneet ammattikorkeakoulut ovat tuoneet oman lisänsä innovaatiojärjestelmään. Liittyminen Euroopan unioniin on myös monin tavoin vaikuttanut innovaatiojärjestelmän kehittämiseen ja erityisesti tutkimustulosten hyödyntämiselle asetettuihin tavoitteisiin.

Henkisen omaisuuden merkitys on korostunut koko yhteiskunnan laajuisesti. Teollis- ja tekijänoikeuksien vaihdanta on noussut taloudellisesti merkittäväksi ja patenttien ja muiden immateriaalioikeuksien myyminen ja lisensoiminen ovat nykyisin merkittävää liiketoimintaa. Immateriaalioikeuksien taloudellisen merkityksen kasvaminen on huomattavasti lisännyt sekä kiinnostusta että osaamista luovan työn tulosten suojaamisessa.

Eri lähteistä saatava ja eri muotoisena toteutettava rahoitus asettaa korkeakouluissa tehtävän tutkimuksen tulosten hyödyntämiselle ja kaupallistamiselle omat erityisongelmansa. Rahoittajat voivat olennaisesti vaikuttaa tutkimustoiminnan tuloksiin kohdistuviin oikeuksiin. Julkisyhteisöt eivät pääsääntöisesti vaadi rahoittamiensa hankkeiden tuloksiin kohdistuvia oikeuksia itselleen, ellei kyseessä ole puhdas tilaustutkimus. Yksityiset rahoittajat pyrkivät yleensä saamaan rahoitukselleen ainakin jonkinlaista vastinetta. Toisaalta yksityisetkin tahot saattavat haluta vastineeksi muuta kuin tuloksiin kohdistuvat oikeudet.

Yliopistojen ulkopuolinen rahoitus on kasvanut huomattavasti 1980-luvun puolivälistä lähtien. Yliopistojen kokonaisrahoituksesta oli ulkopuolisen rahoituksen osuus vuonna 1985 noin 8 prosenttia, kun se vuonna 2002 oli noin 37 prosenttia. Tutkimustoiminnan menoista ulkopuolisen rahoituksen osuus oli vuonna 2001 yliopistoissa 51 prosenttia (368 milj. euroa) ja ammattikorkeakouluissa 74 prosenttia (32 milj. euroa). Suurin osa (70 prosenttia) yliopistojen ulkopuolisesta tutkimusrahoituksesta on valtion budjetin kautta tulevaa kilpailtua tutkimusrahoitusta

(Suomen Akatemia, Tekes ja ministeriöt). Yritysten osuus yliopistojen ulkopuolisesta tutkimusrahoituksesta oli vuonna 2001 noin 15 prosenttia. Yritysten myöntämä rahoitus vaihtelee yliopistoittain, ja se on erityisesti teknillisillä ja luonnontieteellisillä aloilla tärkeä rahoitusmuoto. Yritysten tarjoamaa rahoitusta ei juurikaan ole käytettävissä humanistisilla tai maa- ja metsätaloustieteellisillä aloilla. Ammattikorkeakouluissa EU:n rakennerahastot ovat merkittävä ulkopuolisen tutkimusrahoituksen lähde. Yritysten osuus ammattikorkeakoulujen ulkopuolisesta tutkimusrahoituksesta oli vuonna 2001 noin 14 prosenttia.

Innovaatiotoiminnan tukipalveluja on kehitetty 1990-luvulta lähtien kaikissa yliopistoissa. Yliopistojen innovaatiotoiminnan tukipalvelut kattavat useimmiten tutkimus-, sopimus- ja keksintöpalvelut. Nykyisin kuudessa yliopistossa on laaja innovaatiotoiminnan tukipalveluyksikkö, jossa on osaamista useimpiin innovaatiotoiminnan eri vaiheisiin — tutkimusrahoituksen hankinnasta sopimuksiin, patentointiin ja yrittäjyyden tukeen. Muissa yliopistoissa on pyritty järjestämään vähintään innovaatiotoiminnan peruspalvelut. Yliopistot ovat myös tehneet merkittävässä määrin yhteistyötä innovaatiopalvelujen kehittämisessä. Taideyliopistot ovat perustaneet yhteisen tekijänoikeuskysymyksiin keskittyneen innovaatiopalveluverkoston. Opetusministeriö osoitti yliopistoille vuosille 1999—2003 yhteensä 10,8 miljoonaa euroa tutkimustulosten hyödyntämisen ja innovaatiopalvelujen kehittämiseen.

Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyö on luonteeltaan työelämän tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Toisaalta tutkimus- ja kehitystyö muodostaa perustan ammattikorkeakoulujen osaamisen kehittämiseksi. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyössä korostuu toiminnan alueellisuus sekä pk-yritysten tukeminen. Lähes kaikkiin ammattikorkeakouluihin on perustettu t&k-yksikkö, jonka tehtävänä on ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön koordinointi ja sen näkyvyyden parantaminen sekä innovaatiotoiminnan tukipalvelujen tarjoaminen. Ammattikorkeakoulut ovat kehittäneet tutkimus- ja kehitystyön kaupallista hyödyntämistä yhteistyössä

alueen muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat muun muassa yliopistojen innovaatiopalvelut, teknologiakeskukset, TE-keskukset ja teknologiansiirtoyhtiöt sekä yritysautomot.

Tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä edistetään korkeakoulujen omien toimintojen lisäksi muun muassa Tekesin rahoittamassa Tuli-ohjelmassa, jonka tavoitteena on tunnistaa tutkimuslähtöisiä liikeideoita ja tarjota niiden kehitykseen asiantuntijapalveluita tai muita kehitystoimenpiteitä. Tuli-toiminta tähtää uuden yrityksen perustamiseen tai siihen, että tutkimustulos hyödynnetään osana jo toimivan yrityksen liiketoimintaa. Myös Keksintösäätiö edistää suomalaista keksintötoimintaa. Yliopistoissa on 12 innovaatioasiamiestä, jotka tuovat Keksintösäätiön palvelut yliopistoihin. Keksintösäätiön perustoiminnot ovat neuvonta, keksintöjen arviointi, keksintöjen suojauksen, tuotekehityksen ja markkinoinnin rahoitus sekä keksintöjen kaupallistamisen muu edistäminen. Keksintöjen suojaukseen ja kaupallistamiseen liittyvä rahoitus on suunnattu keksintöjen kehittämisen alkuvaiheeseen, jolloin keksinnön onnistumisesta ei ole vielä näyttöä eikä keksinnön taloudellista merkitystä voida vielä helposti osoittaa muille riskirahoittajille ja -sijoittajille.

Korkeakoulujen tutkimustulosten hyödyntämistoiminnan laajuutta ei ole systemaattisesti seurattu. Yliopistoissa keksintöjen hyödyntäminen on kuulunut pääosin yliopistojen tutkijoiden vastuulle, joten yliopistolla ei ole ollut useissa tapauksissa tietoa toiminnan laajuudesta ja tuloksellisuudesta.

2.3. Nykyisestä lainsäädännöstä aiheutuvat ongelmat

Ongelmien tausta

Korkeakoulujärjestelmä on kohdannut voimakkaita muutoksia ammattikorkeakoulujen tullessa yliopistojen rinnalle ja korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteisten tutkimushankkeiden lisääntyessä. Korkeakoulut saavat elinkeinoelämäältä tai muista ulkopuolisista lähteistä merkittävän osan tutkimusrahoituksestaan.

Korkeakoulututkimukseen osallistuu aiempaa useammin muita kuin yliopistojen tutkijoita ja opettajia, eikä yliopistotutkimuksessa syntyvä keksintö useimmiten ole vain tutkijan tai opettajan tekemä. Ammattikorkeakouluissa tehtävässä tutkimuksessa syntyvät keksinnöt poikkeavat oikeuksien siirtymistä koskevien säännösten osalta merkittävästi yliopistotutkimuksessa syntyvistä keksinnöistä, vaikka keksijöinä saattaa olla osin samoja henkilöitä kuin vastaavan aihepiirin yliopistotutkimuksessa.

Hankkeen toteuttamiseen voi osallistua korkeakoulututkijoita, tutkimuslaitosten henkilökuntaa sekä yritysten edustajia. Hankkeen rahoittamiseen puolestaan voivat osallistua korkeakoulut toimintamäärärahoillaan, tutkimuslaitokset, julkiset rahoittajat (Tekes, Suomen Akatemia, ministeriöt), yritykset ja säätiöt.

Keksintöjen erilainen asema ja oikeuksien kuuluminen eri tahoille

Tutkijapoikkeuksen soveltaminen eri tavoin rahoitettuihin ja muiltakin osin toisistaan poikkeaviin tutkimushankkeisiin aiheuttaa sen, että korkeakouluissa tehtävien keksintöjen oikeudellinen asema on epäselvä ja usein tulkinnanvarainen. Yliopistoissa tehtävän tutkimuksen tulosten hyödyntämisessä yleisin ongelma on ollut tutkijapoikkeuksen soveltamisala ja sen selvittäminen, ketkä keksijöistä kuuluu tutkijoihin ja opettajiin. Ammattikorkeakouluissa vastaavaa ongelmaa ei ole, koska ammattikorkeakoulujen opettajiin ja tutkijoihin ei sovelleta tutkijapoikkeusta. Toisaalta työsuhdekeksintölain vaatimukset keksinnön kuulumisesta työnantajan toiminta-alaan tai keksinnön syntyminen nimenomaisen työtehtävän tuloksena, jotka ovat edellytyksiä työnantajan oikeudelle ottaa itselleen oikeus keksintöön, ovat osin ongelmallisia.

Tutkijapoikkeuksesta seuraa, että keksintöjen oikeudelliseen asemaan vaikuttaa eniten keksijän palvelussuhdeasema sekä laitos, jossa keksintö on tehty. Keksinnön synnyn taustalla olevia tekijöitä, kuten ulkopuolisen yhteistyötahon antamia tietoja tai muita vastaavia seikkoja ei voida ottaa huomioon. Samoin keksijöiden erilainen palvelussuh-

deasema saattaa johtaa keksintöoikeuksien jakautumiseen useille eri osapuolille.

Tutkijapoikkeus nykyisessä sopimustutkimuksessa

Tutkijapoikkeuksen kumoamista pohtineen kauppa- ja teollisuusministeriön työsuhdetutkimusryhmän mietinnön perusteella annetun hallituksen esityksen (HE 3/1988 vp) perusteluissa tutkijapoikkeuksen säilyttämistä perusteltiin nimenomaisesti tutkijan ja opettajan valinnanvapaudella. Sopimustutkimuksessa tutkijan vapaus on nykyisin kaventunut lähinnä hankkeeseen osallistumisesta päättämiseen. Tutkijalla ei käytännössä ole mahdollisuuksia vaikuttaa hanketta koskeviin sopimus- tai päätösehtoihin eikä tutkijapoikkeuksen soveltamiselle tällaisissa tilanteissa ole enää perusteita. Tutkijapoikkeuksen heikkoa soveltuvuutta korostaa sekin, että sopimustutkimuksessa yliopisto ja osin myös tutkimukseen tai sen rahoitukseen osallistuva yhteistyökumppani toimii tutkijaan nähden hyvin pitkälti työsuhdetutkimuslaissa tarkoitettuun työnantajaan rinnastettavalla tavalla. Työnantaja luo siten kaikki olennaiset puitteet tutkimukselle.

Sopimustutkimuksessa käytetään usein myös rahoittajan tai tutkimuksen tilaajan antamia tietoja ja lähdeaineistoja. On mahdollista, ettei tutkimusta voitaisi lainkaan toteuttaa tai ettei tutkimus olisi johtanut keksintöön ilman näitä tietoja. Tällaisissa tilanteissa tehtävä tutkimus on merkittävässä määrin samankaltaista työsuhdetutkimuslaissa tarkoitettua nimenomaiseen toimeksiantoon tai työnantajan palveluksessa saatuihin tietoihin perustuvan tutkimuksen kanssa. Olennaisesti samankaltaista tutkimusta koskevien oikeudellisten sääntöjen merkittävä eroavaisuus ei enää nykyisin ole perusteltavissa vain suorittajasta riippuvilla seikoilla.

Hyödyntämisen tehottomuus

Tämänhetkisessä tilanteessa korkeakoulukeksintöjä jää hyödyntämättä pääasiassa joko keksijän puutteellisten resurssien tai hyödyntämistä koskevien riitaisuusien vuoksi. Puutteelliset resurssit saattavat vaikeuttaa

hyödyntämistä, kun keksijä ei voi riittävällä tavalla huolehtia keksinnön suojaamisesta tai kun keksijä ei saa luotua tarpeellisia yhteyksiä mahdollisiin hyödyntäjiin. Keksijä ei välttämättä itse havaitse keksinnöllään olevaa kaupallista potentiaalia tai saattaa myös puutteellisten resurssiensa vuoksi arvioida keksinnön taloudellisen arvon epärealistiseksi.

Oikeuksien kuuluminen useille eri tahoille (tutkijoille, korkeakoululle, tutkimusta rahoittaville tahoille) vaikeuttaa tutkimustulosten ja erityisesti keksintöjen hallinnointia sekä saattaa johtaa kaupallistamisen mahdottomuuteen. Kaupallistaminen voi osoittautua mahdottomaksi eri tahojen ollessa erimielisiä esimerkiksi hyödyntämistavoista, tutkijoille maksettavista korvauksista tai mahdollisesta kaupallistamissopimuksesta. Ulkopuolinen rahoittaja voi päästä määräävänsä asemaan kaupallistamisneuvotteluissa, mikä heikentää tutkijan asemaa. Toisaalta keksijöiden ollessa erimielisiä hyödyntämistavoista tai korvauksista voivat heille kuuluvat keksinnöt jäädä kokonaan hyödyntämättä.

Keksintöjen hyödyntämistä ja hallinnointia haittaavat myös korkeakoulujen vähäiset resurssit. Keksintötoiminnan ja keksintöoikeuksien siirtämisen edellyttämät sopimukset ovat usein monimutkaisia ja niiden laatiminen ja hallinnointi edellyttävät laajaa sopimusteknistä asiantuntemusta.

Keksintöjen ja tutkimustoiminnan valvonta

Tutkijapoikkeuksen soveltaminen aiheuttaa merkittäviä vaikeuksia myös tutkimustoiminnan ja tutkimuksessa syntyvien keksintöjen valvonnalle. Korkeakoulut ovat pyrkineet solmimaan tutkimustoimintaa koskevat sopimukset ulkopuolisen rahoittajan kanssa, mutta keksijöiltä puuttuvan ilmoitusvelvollisuuden sekä tutkijapoikkeuksen soveltamisen ja työsuhdetutkimuslain säädännön muiden edellytysten vuoksi korkeakouluilla ei käytännössä ole mahdollisuuksia saada selville tehtyjä keksintöjä.

Korkeakoulut eivät myöskään voi valvoa tutkimustulosten siirrosta tekemiensä sopimusten noudattamista siinä laajuudessa, kuin keksintöjen tehokas kaupallinen hyödyntäminen edellyttäisi. Korkeakoulut voivat kui-

tenkin joutua vastuuseen tutkimusyhteistyösopimusten rikkomisesta.

3. Tilanne eräissä muissa maissa

OECD:n tekemän selvityksen mukaan oikeudet korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin kuuluvat korkeakoululle 15 OECD:n jäsenvaltiossa. Keksijälle oikeudet kuuluvat kuudessa jäsenvaltiossa. Kanadassa, Sveitsissä ja USA:ssa oikeudet kuuluvat pääasiassa yliopistoille, mutta keksijällä on tietyissä tapauksissa oikeus keksintöön.

Monissa maissa korkeakoulukeksinnöt ovat samojen sääntöjen alaisia kuin muutkin työsuhtekeksinnöt. Saksassa ja Pohjoismaissa on voimassa työsuhtekeksintöjä koskevat erillislait. Muissa maissa työsuhtekeksintöjä koskevat säännökset sisältyvät kansalliseen patenttilakiin. Lainsäädännön yksityiskohtaisuus ja rakenne vaihtelevat merkittävästi eri maiden välillä. Myös oikeuksien siirtymistä työnantajalle koskevat mekanismit vaihtelevat: esimerkiksi Suomessa, muissa Pohjoismaissa ja Saksassa työnantaja voi yksipuolisesti tiettyä menettelyä noudattaen ottaa oikeuksia työntekijän tekemään keksintöön.

Ruotsi

Ruotsissa on voimassa samantapainen työsuhtekeksintölaki kuin Suomessa (Lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar 1949:345). Ruotsin työsuhtekeksintölaissa on korkeakoulujen opettajia koskeva poikkeussääntö, jonka mukaan työsuhtekeksintölaikaa ei sovelleta opettajiin. Poikkeussääntöä on alunperin perusteltu tutkimuksen vapauden perusteella sekä sillä, että yliopistojen tehtäviin ei kuulu tutkimustulosten kaupallinen hyödyntäminen eivätkä yliopistot sovellu tämäntyyppiseen toimintaan. Ruotsissa on myös todettu, että poikkeussäännön avulla korkeakoulujen olisi helpompi rekrytoida henkilöstöä.

Ruotsin työsuhtekeksintölain korkeakoulujen opettajia koskevasta poikkeussäännöstä on keskusteltu viime vuosina useissa eri yhteyksissä. Syksyllä 2001 antamassaan tutkimuspoliittisessa ehdotuksessa "FoU och samverkan i innovationssystemet" (prop 2001/02:2) hallitus toteaa, että tutkimustulokset olisi

kaupallistettava laajemmassa mittakaavassa. Hallituksen tehtävänä on helpottaa tätä työtä sekä selvittää korkeakoulujen ja tutkijoiden vastuuta tässä toiminnassa. Tutkimustulosten hyödyntämiseen liittyvä toiminta korkeakouluissa on kehittynyt huomattavasti 1990-luvulla. Korkeakouluihin on muun muassa perustettu yhteystoimistoja sekä holding-yhtiöitä, minkä lisäksi teknologiansiirtosäätiöt ovat tukeneet toimintaa. Osalla korkeakouluista on holding-yhtiö ja kokemukset niistä tutkimustulosten kaupallistamisen tukemisessa ovat olleet myönteisiä. Hallitus ehdottaa, että kaikilla korkeakouluilla tulisi olla mahdollisuus perustaa oma holding-yhtiö. Lisäksi holding-yhtiöiden toimenkuvaan voisi jatkossa kuulua myös täydennyskoulutus. Tutkimustulosten entistä laajemmän hyödyntämisen kannalta olisi perusteltua, että tutkijalla olisi velvollisuus ilmoittaa patentoitavissa olevasta keksinnöstä korkeakoululle. Tällaisen muutoksen tekeminen työsuhtekeksintölakiin samoin kuin salassapitoon liittyvät kysymykset vaativat kuitenkin lisäselvityksiä. Korkeakoulukeksintöjen oikeuksia koskeva kysymys on edelleen avoimena, mutta tuoreimpien tietojen mukaan Ruotsissa harkitaan tutkijapoikkeuksen muuttamista ja keksintöilmoitusvelvollisuuden asettamista ainakin kaupallisesti hyödynnettävissä olevista keksinnöistä.

Tanska

Tanskan työntekijöiden keksintöjä koskeva laki (Lov om arbejdstagares opfindelser) on vuodelta 1955. Lakia valmistelleen työryhmän mielestä lakia tarvittiin vain tilanteisiin, joissa osapuolet eivät ole sopineet niistä oikeussuhteista, jotka liittyvät työntekijän tekemään keksintöön. Tanskan työsuhtekeksintölaissa on yliopistojen ja korkeakoulujen tutkijoita koskeva poikkeussääntö kuten Suomessa.

Tanskassa tuli vuoden 2000 alusta voimaan laki (Lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner), jossa säännellään tutkijoiden oikeuksista keksintöihinsä yliopistoissa ja julkisissa tutkimuslaitoksissa. Laki koskee keksintöjä, jotka ovat patentoitavissa tai suojattavissa hyödyllisyysmallin avulla. Laki koskee työntekijöitä, jotka ovat

työsuhteessa yliopistoon, julkiseen tutkimuslaitokseen tai sairaalaan. Opiskelijat eivät kuulu lain piiriin.

Lähtökohtaisesti oikeudet keksintöön kuuluvat tutkijalle. Tutkijan on ilmoitettava yliopistolle tekemästään keksinnöstä ja yliopiston on arvioitava keksinnön tekninen ja kaupallinen potentiaali. Yhteisten neuvottelujen jälkeen yliopiston on päätettävä kahden kauden sisällä, ottaako se oikeudet keksintöön itselleen tutkijalle maksettavaa kohtuullista korvausta vastaan vai huolehtiiko tutkija keksinnön hyödyntämisestä, jolloin sovitaan yliopistolle maksettavasta kohtuullisesta korvauksesta. Yliopiston on laadittava korvauksen määräytymissäännöt, jotka on hyväksyy tutkimusministeriö. Käytännössä tulot jaetaan usein yleisperiaatteella tutkijalle 1/3, laitokselle 1/3 ja yliopistolle 1/3. Yliopistolle tulevat tulot on käytettävä yliopistojen tehtävien mukaiseen toimintaan. Yliopistoissa lain edellyttämät päätökset tekee yliopiston rehtori.

Alustavien tietojen mukaan uusi laki on nostanut yliopistoissa esille muun muassa sellaisen ongelman, että yliopistolle ilmoitettu keksintö edellyttää usein lisätutkimuksia, jotta se olisi patentoitavissa ja kaupallistettavissa. Tähän jatkotutkimukseen yliopistoilla ei ole erillistä rahoitusta. Lisäksi ongelmia aiheuttavat yhteyksien luominen mahdollisiin lisensioijiiin sekä erilaisten sopimusten laatiminen. Tanskassa on myös ehdotettu että korkeakoulut saisivat oikeuden perustaa ja olla osakkaina yrityksissä. Tällä pyritään parantamaan innovaatioiden hallintaa sekä toiminnan ammattimaisuutta. Ehdotus on alustavien tietojen mukaan saamassa laajan kannatuksen Folketingissa.

Norja

Norjassa voimassa olevaa työsuhdekeksintölakia muutettiin vuonna 2002 poistamalla Suomessa voimassa olevan kaltainen tutkijapoikkeus ja lakiin lisättiin eräitä korkeakoulukeksintöihin sovellettavia erityissääntöjä. Muutoksen tavoitteena on yliopistojen tutkimustulosten kaupallistaminen yliopistojen päätehtävien, vapaan tutkimuksen ja opetuksen sallimissa puitteissa. Lain lähtökohtana on, että keksintö kuuluu keksijälle itselleen

laissa erikseen mainituin rajoituksin. Korkeakoulu on samassa asemassa kuin muukin työnantaja ja voi ottaa oikeudet keksintöön, jos laissa asetetut edellytykset täyttyvät. Edellytykset ovat pääasiassa samat kuin Suomen voimassa olevassa työsuhdekeksintölaissa.

Yliopistojen opettajilla ja tutkijoilla on edelleen oikeus laatia julkaisu keksinnöstään työnantajan tahdosta riippumatta. Edellytyksenä on, että julkaisemisesta ilmoitetaan keksintöilmoitusta tehtäessä eivätkä kolmansille osapuolille mahdollisesti kuuluvat oikeudet ole julkaisemisen esteenä. Jos työntekijä julkaisee keksinnön, ei hänellä enää ole oikeutta hakea keksinnölle patenttia. Lisäksi jos työntekijä ei julkaise keksintöä vuoden kuluessa keksintöilmoituksesta, työnantaja voi siirtää oikeudet takaisin itselleen.

Saksa

Saksan työsuhdekeksintölaki on peräisin vuodelta 1957 (Gesetz über Arbeitnehmererfindungen). Saksan laki koskee keksintöjä, jotka ovat patentoitavissa tai suojattavissa hyödyllisyysmallilla. Keksinnöt jaetaan kahteen luokkaan: palveluksessa tehtyihin keksintöihin ja vapaisiin keksintöihin. Työnantajalla on oikeus vaatia palveluksessa tehtyä keksintöä itselleen. Saksan työsuhdekeksintölaissa on ollut yliopistojen professoreita koskeva poikkeussääntö kuten Suomessa. Ammattikorkeakoulut (Fachhochschulen) rinnastetaan Saksassa yliopistoihin immateriaalioikeudellisessa mielessä.

Keväällä 2002 työsuhdekeksintölakia muutettiin siten, että tutkijapoikkeus kumottiin, ja työsuhdekeksintölaki koskee kaikkia korkeakoulujen työntekijöitä. Laissa turvataan tutkijan oikeus joko julkaista tai olla julkaisematta keksintöään. Korkeakoulujen on mahdollista hakea keksinnölle patenttia tai muuta suojaa, ja tutkijoita motivoidaan toimintaan maksamalla heille korkeampaa palkkiota kuin mitä muissa organisaatioissa työskenteleville maksetaan (30 prosenttia vs. 10 prosenttia).

Saksassa tutkimuksen ja opetuksen vapaus on turvattu perustuslaissa, mutta nykyisen näkemyksen mukaan tämä ei tarkoita sitä, että yliopistotutkijoilla tulisi olla rajoittamaton

omistusoikeus tutkimustuloksiinsa. Lisäksi yliopistotutkimuksen tieteellisellä laadulla ja tehokkuudella ei ole todettu olevan yhteyttä yliopistotutkijoita koskevaan poikkeussääntöön. Saksassa valtion tutkimusrahoituksella tuetaan nykyisin sekä perustutkimusta että tutkimusta, jonka tavoitteena on tuottaa uusia innovaatioita. Tämän vuoksi osaamisen edistäminen ja teknologian siirto on määritelty laissa korkeakoulujen yhdeksi tehtäväksi. Silloin kun tutkimustuloksia on tarkoitus hyödyntää kaupallisesti, on tulokset myös suojattava esimerkiksi hakemalla patenttia tai hyödyllisyysmallisuojaa. Kaupallisen hyödyntämisen toteutumisesta ei ole mitään taakeita, mikäli päätös tutkimustulosten suojaamisesta on tutkijalla. Korkeakoulun rooli jää myös vähäiseksi, koska sen intressissä ei ole organisoida tutkimustulosten hyödyntämistä korkeakoulussa. Työsuhdekeksintölain muutoksen tavoitteena on edistää innovaatio toimintaa antamalla korkeakouluille aktiivisempi rooli osaamisen ja teknologian siirrossa. Tarkoituksena on luoda jokaiseen korkeakouluun patentointi- ja tutkimustulosten hyödyntämisjärjestelmä.

Iso-Britannia

Erityisen työsuhdekeksintölain sijasta työsuhteessa syntyviä keksintöjä säätelevät Britanniassa vain immateriaalioikeuksien yleislait (mm. patenttilaki). Työsuhhteessa luotu keksintö kuuluu työnantajalle, eikä yliopistoja koskevia poikkeuksia ole. Isovsa-Britanniassa kukin yliopisto määrittelee omat toimintalinjansa tältä juridiselta perustalta sekä akateemisen ja muun henkilökuntansa että opiskelijoiden suhteen. Pääsääntönä on, että yliopisto pidättää kaikki immateriaalioikeudet itselleen ja panostaa hyödyntämiseen. Merkittävät poikkeukset ovat perinteisiin akateemisiin julkaisuihin liittyvät tekijänoikeudet, joista yliopistot eivät yleensä pyri taloudellisesti hyötymään.

Isovsa-Britanniassa on tavallista, että tutkimuksen rahoittajat asettavat ehtoja tukemansa tutkimuksen tuloksien hyödyntämiselle. Esimerkiksi kaikki Suomen Akatemian tieteellisiä toimikuntia vastaavat "Research Councilit" edellyttävät, että niiden rahoittama tutkimus hyödynnetään tehokkaasti ja mielui-

ten kotimaassa. Lisäksi immateriaalioikeuksien on kuuluttava yliopistolle, eikä esim. tutkijalle/tutkijoille tai hyödyntävälle yritykselle.

Yhdysvallat

Yliopistojen immateriaalioikeuskäytäntöön on tuntuvimmin vaikuttanut Yhdysvaltain liittovaltion omaksuma hyödyntämispolitiikka. Yhdysvalloissa liittovaltion tutkimusrahoituksen osalta käytäntönä oli 1970-luvulla, että tulosten immateriaalioikeudet kuuluivat liittovaltiolle. Tuolloin tutkijat tekivät suhteellisen vähän keksintöilmoituksia, eikä liittovaltio kyennyt tehokkaasti myymään omistamiaan teknologioita edelleen. Tilanne muuttui ratkaisevasti vuonna 1980, jolloin säädettiin patenttilain muutos, joka ehdottajien mukaan tunnetaan nimellä Bayh-Dole Act. Vuonna 1984 siihen tehtiin pieniä lisämuutoksia, ja samoihin aikoihin varmistettiin eri määräyksin, että kaikki liittovaltion tutkimusta rahoittavat tahot noudattavat sitä.

Bayh-Dole Actin tärkeimpänä sisältönä on, että jos tutkimusta rahoitetaan jostakin liittovaltion tutkimusohjelmasta, saavat yliopistot ja pk-yritykset omistukseensa kyseisessä tutkimuksessa syntyvät immateriaalioikeudet. Näiden oikeuksien syntyminen edellyttää keksinnön patentointia, ja keksintö on lisensoitava mieluiten pk-yritykselle. Keksintöä on hyödynnettävä Yhdysvalloissa jos suinkin mahdollista. Yliopisto ei saa luovuttaa keksinnön omistusoikeuksiaan muille lukuun ottamatta patenttienhallintayrityksiä. Yliopiston on jaettava keksinnöstä saadut tulot keksijän/keksijöiden kanssa. Yliopiston on myönnettävä liittovaltiolle maailmanlaajuinen ei-yksinoikeuslisenssi. Lisäksi liittovaltiolla on ns. march-in-oikeudet (ts. ellei keksintöä hyödynnetä tehokkaasti, liittovaltio voi puuttua asiaan ja etsiä hyödyntäjän).

Bayh-Dole Actin ja osavaltion lainsäädännön yhteensovittaminen tapahtuu kussakin yliopistossa. Yliopistojen toiminta perustuu niiden korkeimpien päättävien hallintoelinten vahvistamiin toimintalinjoihin, "politiikkoihin" (policy), joissa määritellään noudatettavat periaatteet ja vastuutahot. Immateriaalioikeuksien ja teknologiansiirron alalta nämä politiikat ovat eri yliopistoissa nimeltään ja

laajuudeltaan varsin erilaisia.

Tutkijoilla on velvollisuus tehdä keksinnöstään keksintöilmoitus yliopistolle. Lisensiointitoimistojen on puolestaan oltava tiivisti yhteydessä tutkijoihin/tutkijaryhmiin, jotta toiminta olisi aktiivista.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on selkeyttää korkeakouluissa tehtävien keksintöjen oikeudellista asemaa ja siten edistää keksintöjen tunnistamista ja kaupallista hyödyntämistä. Tavoitteena on myös turvata keksijöille maksettavat korvaukset ja yhtenäistää tutkimussopimuskäytäntöä. Lisäksi pyritään parantamaan tutkimustuloksena syntyvien keksintöjen hallinnoimista.

Edellä kuvattuihin tavoitteisiin pääsemiseksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin. Laki sisältäisi ne keskeiset oikeudelliset periaatteet, joilla varmistettaisiin korkeakouluissa tehtävien keksintöjen tunnistaminen ja oikeudenmukainen hyödyntäminen. Esitys asettaisi korkeakouluille suuren vastuun toiminnan kannustavuudesta.

Esitys sisältää myös ehdotuksen työsuhdekeksintölain muuttamiseksi. Työsuhdekeksintölaissa olevaa tutkijapoikkeusta laajennettaisiin kattamaan kaikki korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden tekemät keksinnöt. Tämä korkeakoulupoikkeus työsuhdekeksintölain soveltamisalaan katettaisiin korkeakoulukeksintölailla.

Lähtökohtana ehdotettavassa korkeakoulukeksintölaissa olisi yleinen patenttioikeudellinen periaate, jonka mukaan keksijällä on oikeus keksintöönsä. Korkeakoulun palveluksessa oleva keksijä omistaisi siten itse keksintönsä, ellei omistusoikeutta erikseen lakisääteisesti rajoitettaisi. Tarkoituksena ei siten ole luoda uudenlaista oikeutta korkeakoulukeksintöjä varten, vaan noudattaa yleisesti muodostuneita periaatteita patenttioikeudesta sekä toisen palveluksessa tehtävistä keksinnöistä. Ehdotus on mainittujen yleisten periaatteiden mukainen, ja turvaa riittävällä tavalla perustuslain edellyttämän omaisuuden suojan, erityisesti koska avoimessa tutkimuksessa keksijä olisi ensisijainen hyödyntäjä.

Sopimustutkimuksessa tapahtuva oikeuksien siirtyminen ei loukkaa omaisuudensuojaa työtehtävien täyttämistä tai tehtävien täyttämiseksi syntyneiden keksintöjen oikeuksia koskevien yleisten periaatteiden ja nimenomaisten säännösten mukaisesti.

Ehdotettava korkeakoulukeksintölaki sallisi laajan sopimustoiminnan, vaikka eräistä asioista ei voisikaan sopia. Osapuolten sopimusten varaan jäisivät edelleen avoimessa tutkimuksessa syntyneitä keksintöjä koskevat asiat käytännössä kokonaisuudessaan. Sopimustutkimushankkeissa osapuolet voisivat lain kannalta sopia vapaasti tarkemmista menettelyistä keksintöilmoitukseen liittyvissä asioissa, tutkimustulosten julkisuuden rajoittamisesta lain 11 §:stä poikkeavalla tavalla, korvausten maksamisajankohdasta, oikeuksien siirtymisajankohdasta, keksinnön hyödyntäjästä sekä oikeuksien siirrossa noudatettavista menettelyistä. Erityisesti ns. puhtaissa tilaustutkimushankkeissa mutta myös muissa sopimustutkimushankkeissa osapuolet voisivat sopia kohtuullisena pidettävistä korvauksista lain sallimissa rajoissa.

Laki jättäisi korkeakoululle mahdollisuuden luopua lain mukaisista oikeuksista esimerkiksi oikeuksien ottamista koskevilta osin. Korkeakoulu voisi käyttää tätä harkintavaltansa myös etukäteisesti yksittäisistä hankkeista sopiessaan. Tällöin keksinnöstä olisi tehtävä korkeakoululle ilmoitus, joka sekä voitaisiin sopia tavallista suppeammaksi, mutta korkeakoulu ei muulla tavoin puuttuisi oikeuksien siirtoon tai muihinkaan vastaaviin seikkoihin.

Soveltamisala

Lakia sovellettaisiin kaikissa suomalaisissa korkeakouluissa tehtäviin, Suomessa patentilla suojattaviin keksintöihin. Laajalla soveltamisalalla yhdenmukaistettaisiin korkeakoulujen henkilöstön tekemien keksintöjen oikeudellinen kohtelu sekä selkeytettäisiin henkilöiden palvelussuhdeasemaan liittyviä, tutkijapoikkeuksesta aiheutuvia ongelmia.

Lain soveltamisalaan kuuluisivat korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden tekemät keksinnöt. Käytännössä esiintyy tilanteita, joissa keksijä on sekä korkeakoulun että yrityksen tai muun työnantajan palveluk-

sessä. Tällaisissa tapauksissa keksinnön synty palvelussuhteessa korkeakouluun tai sen ulkopuolella on päätettävä kokonaisharkinnan perusteella. Lisäksi keksijän palvelussuhdetehtäviin olisi kiinnitettävä huomiota.

Lain soveltamisalaan kuuluisivat patentilla suojattavissa olevat keksinnöt. Patentilla suojattavissa oleva keksintö määräytyy patenttilain (550/1967) mukaisesti. Soveltamisala rajoitettaisiin Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin, jotta varmistettaisiin keksinnöllisyyden tason ja patentoitavuuden edellytysten säilyminen samanlaisena korkeakoulukeksintölain ja työsuhdekeksintölain soveltamisalojen välillä. Patenttijärjestelmiä ei ole kansainvälisesti harmonisoitu, joten lain soveltamisala on tärkeää rajoittaa koskemaan Suomen patenttilainsäädännön mukaiset vaatimukset täyttäviä keksintöjä.

Suomen voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä yleisestä työsuhdetekijänoikeudesta. Tekijänoikeuslain (404/1961) 40 b §:ssä on kuitenkin säännös tietokoneohjelmia koskevasta työsuhdetekijänoikeudesta, johon sisältyy korkeakoulupoikkeus. Tekijänoikeuslakia uudistettaessa (HE 28/2004 vp) säännökseen ei esitetty muutosta, mutta valtioneuvoston yhteydessä toimiva tietoyhteiskuntaneuvosto on antanut opetusministeriölle toimeksiannon selvittää työsuhdetekijänoikeussäätelyn tarvetta. Tietokoneohjelmia koskevan korkeakoulupoikkeuksen muuttamista on tarkoituksenmukaisinta tarkastella mainitussa yhteydessä, eikä nyt käsitellä olevaan ehdotukseen ole tämän vuoksi sisällytetty ehdotusta tekijänoikeuslain muuttamisesta.

Tutkimustyoppien jaottelu

Laissa jaoteltaisiin korkeakoulututkimus kahteen päätyyppiin, avoimeen tutkimukseen ja sopimustutkimukseen, sen mukaisesti, onko tutkimuksessa ollut mukana ulkopuolisia tahoja. Avoimen tutkimuksen määritelmän lähtökohtana on perinteisesti yliopistoissa harjoitettu vapaa tutkimus. Nimensä mukaisesti avoimen tutkimuksen taustalla on pyrkimys mahdollisimman avoimesti tutkimustuloksia julkistavaan, tieteen harjoittamiseksi tehtävään tutkimukseen. Ammattikorkeakoulujen osalta avoimella tutkimuksella tarkoi-

tettaisiin toimintamäärärahojen turvin tehtävää tutkimusta, jossa ei ole mukana ulkopuolisia rahoittajia tai tutkimusyhteistyökumppaneita.

Avoim tutkimus noudattaa periaatetta, jonka varaan voimassaoleva työsuhdekeksintölain tutkijapoikkeus on rakennettu. Sopimustutkimus taas vastaa enemmän työsuhteesta tehtyjä keksintöjä. Lähtökohtana on siten se, että sopimustutkimus tehdään valvotummin kuin avoin tutkimus. Myös tutkimustulosten siirtymisestä on annettu usein nimenomaisia määräyksiä tai sopimusehtoja. Periaatteellisesti sopimustutkimus vastaa hyvin pitkälti esimerkiksi elinkeinoelämässä tehtyä ja työsuhdekeksintölain soveltamisalaan kuuluvaa tutkimusta.

Sopimustutkimus voisi olla joko valtion maksuperustelain (150/1992) alaista maksullista palvelutoimintaa, muuta vastaavaa tilaustyönä toteutettavaa ja tilaajan kokonaisuudessaan rahoittamaa toimintaa taikka yhteisrahoitteista tutkimusta. Valtiovarainministeriön asettaman yhteisrahoitustyöryhmän muistion (valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 19/2003) mukaan yhteisrahoitteisella toiminnalla tarkoitetaan valtion ”tiliviraston kaikkea sellaista vapaaehtoista toimintaa, jota samanaikaisesti rahoitetaan sekä tilivirastolle osoitetulla että tiliviraston ulkopuolisella rahoituksella.” Maksullinen palvelutoiminta ei työryhmän mukaan olisi koskaan yhteisrahoitteista toimintaa. Yhteisrahoitteisen toiminnan rahoituksella tarkoitetaan tiliviraston omaa sekä kaikkea tiliviraston muualta kuin sille talousarvion tilijaottelussa osoitetuista määrärahoista ja maksullisen toiminnan tuloistaan saamaa rahoitusta, jota vastaan tilivirasto sitoutuu sopimusperusteisesti tekemään jotakin, jota nimenomaisesti ei ole säädetty tiliviraston lakisääteiseksi ja pakolliseksi tehtäväksi. Sopimustutkimuksen ei kuitenkaan nimestään huolimatta tarvitsisi perustua nimenomaiseen sopimukseen, vaan esimerkiksi rahoitus voitaisiin myöntää tietyn hankkeen toteuttamiseen rahoittajan päätöksellä. Nykyisin esimerkiksi Tekes määrittelee rahoittamiensa hankkeiden ehdot rahoituspäätökseensä liittyvillä erillishdoilla. Myös Suomen Akatemia saattaa myöntää tutkimusrahoitusta päätöksellä, jonka ehdot sisältävät määräyksiä tutkimustulosten hyödyntämises-

tä. Tällaisissa tilanteissa korkeakoululla on käytännössä vaihtoehtoina ehtojen noudattaminen tai hankkeesta luopuminen. Jos ehdot sisältävät määräyksiä myös tutkimustulosten hyödyntämisestä, olisi tällaisissa tapauksissa kyse nimenomaisen sopimuksen puuttumisesta huolimatta aina sopimustutkimuksesta.

Oikeuksien siirtyminen

Ehdotetun lain mukaisessa järjestelmässä olisi keksintöön kohdistuvien oikeuksien osalta kaksi toisistaan merkittävästi poikkeavaa menettelytapaa. Avoimessa tutkimuksessa keksijän olisi tehtävä korkeakoululle keksintöilmoitus, mutta muilta osin hänellä säilyisi nykyisen kaltainen oikeus itse päättää keksinnöstään. Korkeakoululla olisi toissijainen oikeus, eli korkeakoulu voisi ottaa itselleen oikeuden keksintöön vain, jos keksijä ei itse hyödynnä keksintöään millään tavalla. Jos keksijä esimerkiksi ilmoittaisi haluavansa toistaiseksi lykätä keksinnön julkaisemista tai muuta hyödyntämistä, olisi tämä lähtökohtaisesti katsottava keksijän hyödyntämisoikeuden piiriin kuuluvaksi tavaksi päättää keksinnön hyödyntämisestä. Hyödyntämistä on tässä yhteydessä tulkittava laajasti siten, että myös julkistaminen esimerkiksi tieteellisessä julkaisussa, konferenssissa tai muuten olisi keksijän päättämää hyödyntämistä. Koska lain tarkoituksena on hyödyntämisen tarkoituksenmukaisuus keksijän kannalta, olisi korkeakoulun ryhdyttävä keksinnön itselleen ottamiseen johtaviin toimenpiteisiin vain harvoin, käytännössä jos keksijä nimenomaisesti ilmoittaa korkeakoululle, ettei itse hyödynnä keksintöä, tai suoraan pyytää korkeakoulua huolehtimaan keksinnöstä. Korkeakoulun oikeus on tarkoitettu turvaamaan keksinnön hyödyntäminen silloin, kun keksijä ei itse hyödynnä keksintöään.

Sopimustutkimuksessa syntyneitä keksintöjä koskisivat merkittävästi erilaiset säännöt. Keksijän tai mahdollisesti useiden keksijöiden yhdessä tekemän keksintöilmoituksen jälkeen korkeakoululla olisi kuusi kuukautta aikaa arvioida, onko keksintö sellainen, että korkeakoulun on esimerkiksi sopimusvelvoitteittensa tai muiden syiden vuoksi otettava itselleen oikeudet kyseiseen keksintöön. Sopimustutkimustilanteissakaan korkeakou-

lun ei olisi pakko ottaa kaikkiin keksintöihin kohdistuvia oikeuksia itselleen, ellei tutkimussopimuksissa toisin edellytetä. Korkeakoulu voisi myös harkita tarkoituksenmukaisimman tavan hyödyntää keksintöä. Jos esimerkiksi julkisyhteisöjen rahoittamassa tutkimuksessa rahoittajien kanssa on sovittu yleisellä tasolla, että tutkimuksen tulokset siirretään käytettäväksi yleisesti elinkeino-toiminnassa ilman velvoitetta siirtää oikeuksia esimerkiksi tutkimuksen rahoittajalle, voisi korkeakoulu siirtää oikeudet esimerkiksi keksijöiden perustamalle yritykselle.

Korkeakoulun ottaessa oikeudet itselleen sen olisi harkittava keksinnön hyödyntämisen tarkoituksenmukaisuutta. Osa keksinnöistä olisi tutkimussopimusten tai hankesuunnitelmien perusteella siirrettävä ulkopuolisille, osa voisi ainakin väliaikaisesti jäädä korkeakoulun hallinnoitavaksi. Tavoitteena olisi kuitenkin se, että keksintö ei missään olosuhteissa jäisi turhaan hyödyntämättä.

Tarkoituksenmukaisuusharkinta edellyttäisi myös, että korkeakoulu ottaa itselleen oikeudet keksintöön riittävässä laajuudessa. Käytännössä riittävä laajuus tarkoittaisi kaikkia keksintöön kohdistuvia oikeuksia, jolloin korkeakoulu voi siirtää oikeudet keksintöön yhteistyökumppaneille tutkimussopimuksissa edellytetyllä tavalla. Yritysten kanssa tehdyissä tutkimusyhteistyösopimuksissa sovietaan verrattain usein, että yritykset saavat käyttöoikeuden keksintöön korvauksena antamastaan panoksesta hankkeeseen. Kun keksinnön omistusoikeus kuuluu korkeakoululle on käyttöoikeuksista tai oikeuksien kokonaissiirrosta sopiminen jatkossa yksinkertaisempaa kun sopijapuolena on vain korkeakoulu.

Kolmantena keksintöryhmänä olisivat muuten kuin avoimessa tai sopimustutkimuksessa syntyneet keksinnöt. Ehdotettu laki muuttaisi merkittävästi myös tällaisten keksintöjen oikeusasemaa. Tällä hetkellä voimassaolevan lain mukaan korkeakoulu voisi periaatteessa useissa tapauksissa ottaa itselleen oikeudet tällaiseen keksintöön. Ehdotuksen mukaan korkeakoulu voisi saada lakisääteisesti vain käyttöoikeuden tällaiseen keksintöön, ja tämänkin oikeuden vain silloin, kun keksintö olisi tarpeellinen ja hyödynnettävissä korkeakoulun omassa käytös-

sä, esimerkiksi tutkimuslaboratorioissa. Korkeakoululle syntyvä oikeus saada käyttöoikeus ei olisi siirrettävissä kolmannelle taholle ilman keksijän nimenomaista suostumusta. Jos korkeakoululla ei olisi välitöntä tarvetta ja käyttöä keksinnölle, olisi korkeakoululla kuitenkin etuoikeus neuvotella keksijän kanssa hyödyntämisestä. Etuoikeussäännös on korkeakoululle merkittävä sikäli, että keksintö saattaisi olla tarpeellinen esimerkiksi ulkopuoliselle siirretyn, sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön yhteydessä. Tällainen välillinen käyttötarve ei kuitenkaan oikeuttaisi korkeakoulua saamaan edellä sanottua laajempia oikeuksia keksintöön ilman erillistä sopimusta keksijän kanssa.

Keksintöilmoituksen tekeminen

Uutena merkittävänä velvollisuutena keksijöille asetettaisiin velvollisuus ilmoittaa ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluvasta keksinnöstä. Tähän saakka korkeakoulukeksijällä ei ole ollut ehdotonta velvollisuutta ilmoittaa keksinnöstään, vaikka korkeakoulujen omista keksintöohjesäännöissä sekä tutkimushankesopimuksissa ilmoitusta onkin saatu edellyttää.

Keksintöilmoitus olisi tärkeä uudistus ja sen tekemiseen on kytketty merkittäviä vaikutuksia. Laissa määrätyt määräajat alkaisivat kulua vasta ilmoituksen tekemisestä. Lisäksi ilmoitus palvelisi mahdollisten korvausten maksamista ja antaisi korkeakoululle kuvan siitä, miten keksijä katsoo keksintönsä syntyneen. Selkeä keksintöilmoitus olisi siten yhteydessä myös ehdotettuun todistustaakka-säännökseen ja merkittävästi vähentäisi keksintöä koskevia riitoja.

Jotta keksintöilmoituksella olisi sille tarkoitetut vaikutukset, olisi sen sisällettävä riittävät tiedot keksinnöstä sekä sen syntymiseen johtaneista olosuhteista. Ehdotuksen mukaiset määräajat alkaisivat kulua vasta, kun riittävät tiedot sisältävä ilmoitus jätetään. Riittämättömän ilmoituksen jättäminen voisi johtaa siihen, että korkeakoulut katsoisivat varmuuden vuoksi, että keksintö on syntynyt sopimustutkimuksessa ja tämä voisi johtaa keksijöiden kannalta kohtuuttomiin riitoihin esimerkiksi keksinnön kuulumisesta avoimeen tutkimukseen. Riittävät tiedot olisivat

sellaisia, että korkeakoulu voi niiden perusteella arvioida keksinnön ja tehdä alustavia päätöksiä keksinnön oikeuksien ottamisesta itselleen silloin, kun keksintö on syntynyt sopimustutkimuksessa. Riittävät tiedot sisältävän ilmoituksen ei kuitenkaan tarvitsisi olla kaiken mahdollisen informaation sisältävä tai esimerkiksi patenttihakemuksen selitysosaa rinnastettava. Yksittäistapauksessa riittävien tietojen määritelmä vaihtelee tapauskohtaisesti, joten ehdotettavaan lakiin ei otettaisi ehdottoman tarkkoja säännöksiä riittävästä tiedoista. Selkeä ja riittävän tarkka keksintöilmoitus palvelisi myös keksijöiden etuja, koska oikeuksien siirtymistä koskeva epävarmuusaika jäisi mahdollisimman lyhyeksi.

Keksintöilmoitukseen ei kytkettäisi lakisääteistä velvollisuutta maksaa keksijälle ilmoituspalkkio. Toisaalta korkeakoulut voisivat ilmoituspalkkiolla merkittävästi kannustaa keksijöitä laadukkaiden ilmoitusten tekemiseen. Korkeakoulut voisivat itse päättää laatimissaan ohjesäännöissä ilmoituspalkkioiden määräytymisestä.

Korvaukset

Lakiin perustuva keksintöön liittyvien oikeuksien siirtyminen korkeakoululle olisi aina vastikkeellinen. Korkeakoulun päättäessä ottaa oikeudet keksinnöllä oletetaan olevan välitöntä tai välillistä taloudellista arvoa korkeakoululle.

Kyseessä ei olisi oikeuksien lunastus vaan kannustimen luonteinen hyvitys. Korvauksen suuruutta määrättäessä tarkoitus ei siten ole seurata ”täyden korvauksen” periaatetta, vaan korvaus on pikemmin nähtävä hyvityksenä lisäarvosta, jonka tutkimuksen tulokset ovat tuoneet oikeudet ottavalle korkeakoululle normaalin, palvelussuhteeseen kuuluvan tutkimustoiminnan päälle. Korvauksen suuruuteen vaikuttaisivat mm. se, onko keksintö syntynyt nimenomaisen tutkimustehtävän perusteella, kuinka paljon tutkimuksessa on käytetty esimerkiksi tilaajan antamia lähdemateriaaleja ja muut vastaavat seikat. Ajattelutapa on hyvin pitkälle sama kuin työsuhtekeksintölainsäädännössä.

Korkeakoulun saama käyttöoikeus muissa tilanteissa syntyneisiin keksintöihin olisi rinnastettava pääperiaatteiltaan siihen, että kor-

keakoulu hankkisi vastaavan oikeuden kolmannelta taholta. Lähtökohtana olisi osin ol-tava myös keksijälle käyttöoikeuden myön-tämisestä aiheutuvan haitan vähentäminen.

Julkaisut

Avoimuus ja julkisuus kuuluvat olennaises-ti korkeakoulujen opetukseen ja yhteiskun-nalliseen tehtävään. Tieteelliset julkaisut pal-velevat uuden tiedon levittämistä ja tutkijoi-den julkaisu-oikeuden turvaaminen on erittäin tärkeää. Korkeakoulututkimuksen avoimuut-ta ja tutkimuksessa syntyvän uuden tiedon julkisuutta voidaan rajoittaa vain välttämät-tömistä syistä. Toisaalta sopimustutkimuk-sessa tulosten julkistamisen rajoittaminen ainakin määräjäksi saattaa kuitenkin olla vält-tämätöntä.

Lakiin otettaisiin tutkimustulosten ja kek-sintöjen julkisuutta koskeva säännös. Tutki-mustulosten tieteellinen julkaiseminen olisi erotettava keksinnön julkiseksi tekemisestä. Keksijän oikeutta laatia tutkimuksensa tulok-sia esittelevä julkaisu rajoitettaisiin pääsään-töisesti vain silloin, kun rajoittaminen on tar-peellista keksinnön patentoitavuuden edelly-tyksenä olevan absoluuttisen uutuuden tur-vaamiseksi. Julkistamisen rajoitusten olisi ol-tava ajallisia aina kuin suinkin mahdollista. Sisällöllisiä rajoituksia voitaisiin edellyttää vain, jos tulosten millainen tahansa julkista-minen tekisi samalla tutkimuksen tuloksena syntyneen keksinnön suojaamisen mahdot-maksi.

Julkaisu-oikeutta koskevassa säännöksessä todettaisiin nimenomaisesti, että julkaisu-oikeuden laajennuksista tai julkaisujen rajoit-tamisesta voitaisiin sopia. Tarkoituksena ei siten ole muuttaa nykyistä käytäntöä.

Julkaisu-oikeuden rajoitus ei koskisi ehdote-tussa 3 §:ssä määritellyssä avoimessa tutki-muksessa tehtyjä keksintöjä. Avoimessa tut-kimuksessa syntyneiden keksintöjen hyödyn-tämisestä päättää keksijä, ja hän voi tämän määräämisvaltansa puitteissa toteuttaa hyö-dyntämisen myös esimerkiksi antamalla kek-sinnön vapaasti julkisuuteen.

Riidat

Työsuhdekeksintölautakunta antaa lausun-

toja työsuhdekeksintölain soveltamisalaa koskevissa asioissa. Lautakunta on osoittau-tunut hyödylliseksi asiantuntijaelimeksi, jon-ka lausunnoille annetaan suurta painoarvoa myös työsuhdekeksintöjä koskevissa oikeu-denkäynneissä. Lautakunnalla ei kuitenkaan ole toimivaltaa antaa lausuntoa muissa kuin nimenomaisesti työsuhdekeksintölain sovel-tamisalaaan kuuluvissa asioissa, eikä lauta-kunta näin ollen voi antaa lausuntoja yliopis-tokeksinnöistä siltä osin, kuin kyse on tutki-japöytäkirjoissa tarkoitettujen henkilöiden tekemistä keksinnöistä.

Korkeakoulukeksintölain soveltamisalaa kuuluvat riitaisuudet tulevat todennäköisesti koskemaan käytännössä samankaltaisia asioi-ta kuin työsuhdekeksintölain sovelta-misalaankin kuuluvissa riitaisuuksissa. Eri-tisesti kohtuullista korvausta koskevat ky-symykset lienevät käytännössä samankaltai-sia. Jotta varmistettaisiin työsuhdekeksintö-lain ja korkeakoulukeksintölain yhdenmu-kainen tulkinta, laajennettaisiin työsuhdekek-sintölautakunnan toimivaltaa kattamaan kor-keakoulukeksinnöistä annetun lain sovelta-misalaaan kuuluvat asiat.

5. Esityksen vaikutukset

5.1. Esityksen taloudelliset ja organisato-riset vaikutukset

Korkeakoulukeksintölain kautta yliopistoil-le ja ammattikorkeakouluille tulisi nykyistä selkeämpi velvoite järjestää tutkimustulosten kaupallisen hyödyntämisen edellyttämät hal-linnolliset toimintatavat. Korkeakoulujen tu-lee muun muassa järjestää menettelytavat keksintöilmoitusten ja keksinnöistä makset-tävien korvausten käsittelyä ja keksintöjen hallinnointia varten. Niiden korkeakoulujen, joissa ei ole keksintö- tai innovaatio-ohjesääntöjä, on syytä laatia ohjeistus, jossa on määritelty keksintöihin liittyvät menette-lytavat korkeakoulussa.

Jokaisessa korkeakoulussa tulisi olla nimet-tyinä vähintään yhdyshenkilö, jonka tehtävänä on huolehtia keksintöjen tarkoituksenmu-kaisesta käsittelystä asianomaisessa korkea-koulussa. Tällaisen henkilön tulee pystyä oh-jaamaan keksijä tarvittavan innovaatiopalve-

lun luokse. Palvelu voi olla oman korkeakoulun tai ulkopuolisen tahon tarjoama. Henkilöstön tarve vaihtelee korkeakouluittain ja se riippuu korkeakoulun tutkimustoiminnan laajuudesta ja profiilista sekä korkeakoulun innovaatiostategiasta. Korkeakoulussa, jossa on merkittävässä määrin tutkimustoimintaa ja jossa voi syntyä patentoitavissa olevia keksintöjä, tulisi olla järjestettynä patentointiin, tutkimuksen kaupallistamiseen ja sopimusasioihin liittyvä asiantuntemus. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulee pyrkiä järjestämään tämä innovaatiopalveluihin liittyvä asiantuntemus yhteistyössä ottaen huomioon alueelliset ja alakohtaiset erityistarpeet. Lisäksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulee edelleen tiivistää yhteistyötä muiden innovaatiopalveluja tarjoavien toimijoiden kanssa.

Avoimessa tutkimuksessa oikeudet keksintöön kuuluisivat pääsääntöisesti keksijälle. Tällöin keksinnön patentointiin ja kaupallistamiseen liittyvistä kustannuksista vastaisi keksijä. Korkeakoulu voi lähinnä avustaa keksijää löytämään tarvittavat asiantuntija- ja muut vastaavat palvelut.

Mikäli keksijä luovuttaa avoimessa tutkimuksessa syntyneen keksinnön oikeudet korkeakoululle, vastaisi korkeakoulu keksinnön kaupallistamiseen liittyvistä kustannuksista. Kaupallistamisesta mahdollisesti saatavat tulot jaettaisiin korkeakoulun ja keksijän kesken. Korkeakoulun olisi harkittava keksintöoikeuksien ottamista tarkoin ja otettava huomioon mm. keksinnön merkitys korkeakoulussa tehtävälle jatkotutkimukselle.

Sopimustutkimuksessa korkeakoulu voi ottaa oikeudet keksintöön itselleen ja tällöin korkeakoulu vastaa myös patentointiin liittyvistä kustannuksista. Tilaustutkimushankkeissa oikeudet keksintöön siirretään pääsääntöisesti tilaajalle, joka myös vastaa patenttoimisesta ja siihen liittyvistä kustannuksista. Yhteisrahoitteisissa tutkimushankkeissa korkeakoulu voi ottaa oikeudet keksintöön itselleen, jolloin se myös vastaa patenttoimisesta ja sen kustannuksista. Yhteisrahoitteisissa hankkeissa korkeakoulu ottaa keksinnön itselleen yleensä silloin, kun keksintö on korkeakoulun kannalta merkityksellinen ja siitä on saatavissa kaupallista hyötyä.

Korkeakoulut eivät pääsääntöisesti keräisi

itselleen patenttisalkkua, vaan patentoidut keksinnöt myytäisiin tai lisensoitaisiin eteenpäin keksintöä hyödyntävälle yritykselle tai teknologiansiirtoyhtiölle. Keksintöjen kaupallistamisesta mahdollisesti saatavia varoja käytettäisiin korkeakoulujen perustehtävien sekä innovaatiopalvelujen vahvistamiseen.

Vuonna 2002 yliopistojen kokonaisrahoitus oli 1 765 miljoonaa euroa, josta budjettirahoituksen osuus oli 1 123 miljoonaa euroa (64 prosenttia) ja ulkopuolisen rahoituksen 642 miljoonaa euroa (36 prosenttia). Vuosina 2003—2004 yliopistojen budjettirahoitusta korotetaan 50 miljoonalla eurolla korkeakoulujen kehittämislain perusteella, minkä lisäksi hallituksen menokehyksessä vuosille 2004—2007 on päädytty 65 miljoonan euron lisäykseen vuoteen 2007 mennessä valtion tiede- ja teknologianeuvoston ehdotuksen pohjalta.

Yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa kaudelle 2004—2006 on yliopistoille asetettu yhteiskunnallisten tehtävien tavoitteet, joiden mukaan yliopistot muun muassa kehittävät yhteyksiään elinkeinoelämään tehostamalla liiketoimintaosaamistaan, innovaatiopalvelujaan sekä tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä. Yliopistojen perusrahoitus kaudella 2004—2006 määräytyy laskennallisen mallin perusteella, jonka muodostaa neljä tekijää (laajuus, opetus, tutkimus, yhteiskunnallinen palvelutehtävä). Laskennallista perusrahoitusmallia on kehitetty siten, että se turvaa yliopiston perustehtävien (tutkimus ja opetus) ohella tarkoituksenmukaisella tavalla myös yhteiskunnallisten palvelutehtävien rahoituksen. Yhteiskunnallisessa palvelutehtävän rahoituksessa otetaan huomioon tutkimustulosten hyödyntämiseen liittyvien palvelujen vahvistamisen lisäksi avoin yliopisto-opetus, yliopistokeskustoimintojen tukeminen, koulutus-, tutkimus- ja sivistyspoliittisesti merkitävät tehtävät sekä taiteellisen toiminnan kehittäminen sekä alueellisen vaikuttavuuden vahvistaminen.

Yliopistojen ja opetusministeriön välisten tulossopimusten (2004—2006) liitteessä on erikseen mainittu perusrahoitukseen sisältyvien yhteiskunnallisten palvelutehtävien rahoitus, johon on myös sisällytetty tutkimustulosten hyödyntämiseen liittyvien palvelujen

kehittäminen ja alueellisen vaikuttavuuden vahvistaminen. Yliopistoille on osoitettu yhteensä 26 miljoonaa euroa tutkimustulosten hyödyntämiseen liittyvien palvelujen kehittämiseen ja taiteellisen toiminnan sekä alueellisen vaikuttavuuden vahvistamiseen. Yliopistot päättävät määrärahojen kohdentamisesta yliopiston sisällä omien kriteereidensä perusteella. Opetusministeriön yliopistojen kanssa vuosittain käytävissä tulossopimusneuvotteluissa voidaan sopia korkeakoulukeksintölain voimaantumisen myötä mahdollisesti tarvittavasta lisärahoituksesta.

Valtiovarainministeriö ja opetusministeriö ovat selvittäneet tutkimustulosten kaupallistamisessa olevia vaikeuksia ja niiden periaatteellisia ratkaisumalleja valmisteltaessa hallituksen esitystä laiksi yliopistolain muuttamisesta (HE 10/2004 vp). Ministeriöt ovat selvittäneet keinoja tutkimustulosten kaupalliseksi hyödyntämiseksi ja siinä tarvittavan yritystoiminnan kehittämiseksi tarvittavia keinoja. Valtiovarainministeriö on yhdessä opetusministeriön kanssa valmistellut tarvittavat muutokset valtion taloudenhoitoa koskeviin säännöksiin (HE 152/2004 vp laiksi valtion talousarviosta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta). Esityksen mukaan yliopistot voisivat yksin tai yhdessä perustaa osakeyhtiöitä, jotka toimisivat yliopiston tutkimus- ja taiteellisen toiminnan tulosten kaupallisina hyödyntäjinä sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Toiminnasta saavat tulot voitaisiin ohjata talousarviossa tarkemmin päätettävällä tavalla välittömästi yliopistojen käyttöön. Valtion talousarviolakia koskeva muutosesitys liittyy valtion vuoden 2005 talousarvioesitykseen ja se on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005. Lain säännöksiä nettobudjetoinnista sovellettaisiin ensimmäistä kertaa vuoden 2005 talousarviossa, alkaen 1 päivästä elokuuta 2005.

Ammattikorkeakouluissa tehtäviä keksintöjä koskee nykyisin työsuhdekeksintölaki, jonka mukaisesti joissain ammattikorkeakouluissa on järjestetty keksintöjen hallinnointiin liittyvät toimintatavat. Toiminta on nykyisin vähäistä. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyö painottuu hankkeisiin, joissa tutkimus- ja kehitystyö liittyy ulkopuolisen yhteistyökumppanin toiminnan kehittämiseen. Tällöin tutkimus- ja kehitystyön tulok-

siin liittyvät oikeudet siirtyvät yleensä ulkopuoliselle yhteistyökumppanille, joka myös vastaa keksinnön kaupallistamiseen liittyvistä kustannuksista. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön laajentuessa tulevaisuudessa tulee ammattikorkeakoulujen myös vahvistaa ja resursoida tutkimustulosten kaupalliseen hyödyntämiseen liittyviä toimintojaan yhteistyössä muiden innovaatiopalveluja tarjoavien toimijoiden kanssa.

Työsuhdekeksintölautakunnan toimivallan muuttaminen sekä mahdollisuus perustaa lautakuntaan erityinen korkeakoulukeksintöjä käsittelevä jaosto edellyttävät muutoksia myös työsuhdekeksintölautakunnan organisaatioon. Muutokset ovat vaikutuksiltaan vähäisiä, eikä ennakoitavissa ole laajempia kustannus- tai muita vaikutuksia. Mahdollisesti perustettavan jaoston asettamisesta aiheutuvat menettelylliset ja kustannustekijät jäävät vähäisiksi.

Ehdotettu laki vaikuttaisi muihin kuin korkeakoulujen palveluksessa oleviin henkilöihin välillisesti. Suorimmin nämä välilliset vaikutukset kohdistuisivat korkeakouluissa työskenteleviin innovaatioasiamiehiin, joista osa on Keksintösäätiön palveluksessa.

5.2. Esityksen vaikutukset elinkeinoelämään

Ehdotettu korkeakoululaki vaikuttaisi elinkeinoelämän toimijoihin välillisesti. Ehdotettu laki on tarkoitettu selkeyttämään keksintöoikeuksia koskevaa oikeudellista tilannetta. On myös elinkeinoelämän etujen mukaista, että yritykset voivat toimia ”yhden luukun periaatteen” mukaisesti tutkimusyhteistyössä. Ehdotuksella pyritään parantamaan yritysten ja korkeakoulujen välisen yhteistyön toimintaedellytyksiä ja tätä kautta vaikuttamaan yritysten toimintamahdollisuuksiin positiivisesti.

Huomattavasta määrästä asioita olisi edelleen sovittava. Lisäksi huomattava osa lain säännöksistä on muotoiltu joustavaksi ja osapuolten on sovittava tarkemmista menettelytavoista. Tällä tavalla on pyritty turvaamaan hankkeiden erilaisuudesta aiheutuva jousto-
vara.

Pääasiallinen muutos elinkeinoelämän kannalta olisi se, että kaikki tutkimusyhteis-

työtä koskevat sopimukset tehtäisiin korkeakoulun kanssa. Siten sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön oikeuksista sovittaisiin korkeakoulun kanssa. Käytännössä Tekes- tai EU-rahoitteisissa hankkeissa on jo nyt edellytyksenä, että korkeakoulu laatii keksijöiden kanssa sopimukset keksintöoikeuksien siirrosta. Lakiehdotus vähentäisi oikeuksien siirrossa tarvittavia sopimuksia ja edesauttaisi osaltaan keksintöjen nykyistä nopeampaa siirtymistä elinkeinoelämän käyttöön. Lakiehdotuksella ei ole tarkoitus puuttua yritysten ja korkeakoulujen välisiin, oikeuksien siirtoa tai esimerkiksi käyttöoikeutta koskeviin sopimuksiin tai niistä maksettaviin korvauksiin.

5.3. Esityksen vaikutukset eräisiin henkilöryhmiin

5.3.1. Vaikutukset yliopistojen tutkijoihin

Ehdotus vaikuttaa tutkijoiden asemaan. Tutkijoiden oikeutta päättää itse keksintönsä hyödyntämisestä rajoitettaisiin. Käytännössä muutos jää erityisesti avoimessa tutkimuksessa vähäiseksi verrattuna yliopistotutkijoiden tekemiin keksintöihin. Avoimessa tutkimuksessa tehtävien keksintöjen osalta nykyinen tilanne säilyisi pääsääntönä siten, että keksijällä olisi edelleen ensisijainen oikeus päättää keksinnöstään. Toisaalta avoimessakin tutkimuksessa tehtävien keksintöjen kohdella muuttuisi siten, että keksijällä olisi myös näitä keksintöjä koskeva ilmoitusvelvollisuus, ja korkeakoulu voisi toissijaisesti ottaa oikeudet itselleen, jos keksijä ei itse millään tavalla hyödynnä keksintöään.

Sopimustutkimuksessa tutkijapoikkeuksen muuttamisen vaikutuksia vähentää se, että nykyisinkin tutkimushankkeisiin osallistuvan tutkijan on sitouduttava sopimuksien siirtoon. Siirto on periaatteessa vapaaehtoista, mutta käytännössä sopimusten hyväksyminen on ehtona hankkeeseen osallistumiselle. Tällaista vapaaehtoista oikeuksien siirtoa ei ole pidetty tutkijoiden kannalta kohtuuttomana. Ehdotettu lakisäätöinen järjestelmä ei siten merkittävästi muuttaisi nykyisiä menettelytapoja, vaikka periaatteellinen vaikutus olisikin huomattava. Tosiasiallisista vaikutuksista merkittävin olisi sopimustoi-

minnan periaatteiden yhdenmukaistaminen sekä tiettyjen keksijän etua korostavien sääntöjen luominen. Periaatteellisesti ehdotus kuitenkin rajoittaa tutkijan sopimusvapautta sekä oikeutta määrätä tekemästään keksinnöstä.

Ehdotetut laajat muutokset keksijöiden oikeuteen päättää itse keksintönsä hyödyntämisestä edellyttävät oikeuksien siirrossa aiheutuvien menetysten korvaamista. Ehdotukseen on otettu säännökset kohtuullisen korvauksen määräytymisestä. Korvausta määrättäessä otettaisiin huomioon muun muassa se, kuinka itsenäisesti keksijä on toiminut ja kuinka suuressa määrin yhteistyötahojen antamat tiedot ovat vaikuttaneet keksinnön syntyyn.

Ehdotus selkeyttäisi oikeuksien siirtymistä, mutta ehdotetun järjestelmän luominen ei tekisi tutkijoiden ja korkeakoulujen välisiä hyödyntämisen ehtoihin ja korvauksiin liittyviä sopimuksia tarpeettomiksi.

5.3.2. Vaikutukset yliopistojen muuhun henkilöstöön

Ehdotuksella olisi vaikutuksia myös yliopistojen muun henkilöstön asemaan. Voimassaolevan lain mukaan yliopistoissa muuten kuin tutkijoina tai opettajina työskentelevien henkilöiden tekemiin keksintöihin sovelletaan työsuhdekeksintölakia. Siten yliopisto voi työsuhdekeksintölain edellytysten täytyessä ottaa itselleen oikeudet tällaisen muun henkilön tekemään keksintöön.

Ehdotettavan lain mukaan yliopisto voisi tulevaisuudessa ottaa itselleen oikeudet keksintöön, joka on syntynyt sopimustutkimuksessa. Sopimustutkimus on monessa suhteessa samankaltainen kuin työsuhdekeksintölain hengen mukainen nimenomaisen työtehtävän perusteella tehtävä tutkimus. Ehdotuksen tarkoituksena on parantaa henkilöstön asemaa tällaisissa tilanteissa kirjaamalla selkeästi henkilöstön oikeudet ja velvollisuudet lakiin.

Pääosa avoimessa tutkimuksessa syntyvistä keksinnöistä on tutkimushenkilöstön keksimiä. Osa avoimessa tutkimuksessa syntyvistä keksinnöistä on kuitenkin muun kuin nimenomaisesti tutkimushenkilökunnan tekemää, eikä työntekijöiden yhdenveroiseen kohteluun vuoksi olekaan perusteltavissa, että samantyyppisissä tilanteissa syntyviä keksintöjä koh-

deltaisiin eri tavoin. Ehdotus parantaisi muun henkilöstön asemaa siltä osin, kuin keksintö on syntynyt avoimessa tutkimuksessa.

Muuten kuin edellä mainituissa avoimessa tai sopimustutkimuksessa syntyvien keksintöjen asema on tällä hetkellä oikeudellisesti epäselvä erityisesti, jos keksinnön hyödyntäminen ei kuulu työnantajan toiminta-alaan. Pääsäännön mukaan silloin, kun keksintö on syntynyt nimenomaisen työtehtävän tulokseksi tai työnantajan palveluksessa saatuja kokemuksia olennaisesti hyödyntäen ja keksinnön hyödyntäminen kuuluisi työnantajan toiminta-alaan, työnantajalla olisi oikeus ottaa itselleen oikeus keksintöön.

Ehdotuksen mukaan keksinnöt, jotka on tehty muuten kuin ehdotuksessa määritellyissä avoimessa tai sopimustutkimuksessa jäisivät keksijälle. Korkeakoululla olisi etuoikeus neuvotella keksijän kanssa tällä tavalla syntyneen keksinnön hyödyntämisestä, mutta keksijällä ei olisi velvollisuutta keksintöoikeuksien siirtämiseen. Ehdotus parantaisi erityisesti tutkimukseen osallistumattoman henkilöstön asemaa siitä, mikä se on nykyisin.

Ehdotuksen mukaan korkeakoulu voisi saada käyttöoikeuden keksintöön, joka on käytettävissä korkeakoulussa. Käyttöoikeuden antamisesta huolimatta ehdotus parantaa tutkimukseen osallistumattoman henkilöstön asemaa, koska nykyisin korkeakoululla on useimmiten oikeus ottaa itselleen tällaisissa tilanteissa syntyneen keksinnön oikeudet kokonaan.

Ehdotetut muutokset on tarkoitettu yhdenmukaistamaan korkeakoulujen palveluksessa olevan henkilöstön tekemiä keksintöjä koskevia sääntöjä.

5.3.3. *Vaikutukset ammattikorkeakoulujen henkilöstöön*

Ehdotus muuttaa ammattikorkeakoulujen palveluksessa olevan henkilöstön asemaa merkittävästi. Muutokset pääasiassa parantavat henkilöstön asemaa ja yhdenmukaistavat ammattikorkeakouluissa tehtävien keksintöjen kohtelun samanlaiseksi yliopistoissa tehtävien keksintöjen kanssa.

Ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus on tavoitteiltaan huomattavasti lähempänä yliopistotutkimusta kuin elinkeinoelämän lii-

ketoimintalähtöistä tutkimusta, vaikkakin ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus useimmiten on käytännönläheisempää ja soveltavampaa kuin yliopistotutkimus. Opetustarkoitus ja sidonnaisuus opetukseen ovat yhteisiä kaikille korkeakouluille. Tästä huolimatta ammattikorkeakoulujen henkilöstön tekemiin keksintöihin sovelletaan työsuhdekeksintölakia.

Ehdotuksen mukaan ammattikorkeakouluissa olisi sovellettava samoja sääntöjä kuin yliopistoissakin. Siten ammattikorkeakouluissa tutkimustyyppi, jossa keksintö on syntynyt, vaikuttaisi oikeuden siirtymiseen. Vaikutukset olisivat pitkälti samat kuin yliopistoissakin lukuun ottamatta yliopistojen tutkijoita ja opettajia.

6. Asian valmistelu

Yliopistoissa syntyviin keksintöihin kohdistuvien oikeuksien sääntelyn tarvetta selvitettiin opetusministeriön työryhmämuistiossa 9:1998: ”Tutkijoiden immateriaalioikeuksia käsittelevän työryhmän muistio”. Tässä niin sanotussa Lindqvistin työryhmän mietinnössä ehdotettiin erilaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli edistää yliopistolaitoksessa tehtävän tutkimuksen tulosten ohjautumista hyödynnettäväksi. Tärkeimpänä ehdotuksena oli, että työsuhdekeksintölakia muutettaisiin siten, että yliopistojen ja vastaavien tieteellisten opetuslaitosten tutkijat ja opettajat saataisiin samaan asemaan kuin muutkin työsuhteissa olevat keksijät. Lisäksi työryhmä ehdotti yliopistojen toiminnan kehittämistä hyödyntämisstrategioiden laatimisen kautta sekä immateriaalioikeuksien huomioonottamista tutkimussopimuksissa aiempaa paremmin.

Kauppa- ja teollisuusministeriö ja opetusministeriö asettivat syyskuussa 2001 yhteisen työryhmän selvittämään tarpeellisia lainmuutoksia ja muita toimenpiteitä yliopistoissa tehtävien keksintöjen tehokkaan kaupallisen hyödyntämisen edistämiseksi. Työryhmä otti nimekseen ”Yliopistokeksintötyöryhmä”, ja se jätti raporttinsa kesäkuussa 2002 (Yliopistokeksintötyöryhmän mietintö: Korkeakouluissa tehtävien keksintöjen tehokas kaupallinen hyödyntäminen. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportte-

ja 13/2002). Raportissa suositeltiin Lindqvistin työryhmän ehdottamien toimenpiteiden jatkamista sekä uutta, kaikkiin suomalaisissa korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin sovellettavaa lakia. Samalla nykyisessä työsuhdekeksintölaissa olevaa tutkijapoikkeusta ehdotettiin laajennettavaksi siten, että työsuhdekeksintölakia ei lainkaan sovellettaisi korkeakouluihin. Lisäksi työryhmä ehdotti korkeakouluja koskevaa lainsäädäntöä uudistettavaksi siten, että korkeakoulut saisivat nykyistä suuremman taloudellisen päätösvallan erityisesti keksintötulojen käyttämisessä. Ammattikorkeakoulujen osalta muutokset on pitkälti toteutettu ammattikorkeakoululain yhteydessä. Yliopistojen osalta muutokset on toteutettu lailla yliopistolain muuttamisesta

(715/2004), joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Tämä esitys on valmisteltu virkatyönä yliopistokeksintötyöryhmän ehdotusten ja ehdotuksista annettujen lausuntojen pohjalta yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön ja opetusministeriön kesken. Valmistelussa on kuultu korkeakoulujen ja niiden henkilöstön sekä elinkeinoelämän edustajia. Virkatyönä toteutetun valmistelun päätyttyä esityksestä on pyydetty lausunnot korkeakoulujen, tutkijoiden, keksijöiden ja elinkeinoelämän edustajilta sekä immateriaalioikeuden asiantuntijoilta ja työsuhdekeksintölautakunnalta. Annetut lausunnot on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotukset

1.1. Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin

1 §. Lain soveltamisala. Pykälässä säädetäisiin lain soveltamisalasta. Ehdotetussa 1 momentissa todettaisiin, että lakia sovelletaan kaikkien korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden tekemiin keksintöihin. Palvelussuhde tarkoittaisi sekä työ- että virkasuhdetta. Palvelussuhde kattaisi myös sellaiset henkilöt, jotka palkataan ulkopuolisella rahoituksella, jos rahoitus hoidetaan korkeakoulun kautta ja rahoituslähde lukuun ottamatta henkilön palvelussuhde on samanlainen kuin korkeakoulun omilla varoilla palkatuilla henkilöillä. Opiskelijat tai apurahojen tai vastaavien tulojen turvin korkeakouluissa tutkimusta tekevät eivät olisi palvelussuhteessa korkeakouluun ilman erillistä perustetta. Tällainen peruste voisi olla mm. opiskelijan osalta tutkimusapulaisena tai sivutoimisena tuntiopettajana toimiminen.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin, että lakia on sovellettava myös Suomen Akate-

mian tutkimusvirassa olevien henkilöiden suomalaisissa korkeakouluissa tekemiin keksintöihin. Korkeakouluissa tehtävien keksintöjen osalta akatemian tutkimusvirassa olevat henkilöt rinnastettaisiin korkeakoulujen omaan henkilöstöön. Akatemian tutkimusvirassa olevat, korkeakouluissa tutkimusta tekevät henkilöt ovat olennaisesti samankaltaisissa tehtävissä kuin korkeakoulujen oma henkilöstö. Jos akatemian tutkimusvirassa olevien henkilöiden tekemiä keksintöjä koskisivat eri säännöt, ei ehdotuksen tarkoituksena oleva samanlaisen kohtelun periaate toteutuisi. Soveltaminen rajoitettaisiin akatemian tutkimusvirassa olevien henkilöidenkin osalta vain suomalaisissa korkeakouluissa tehtyihin keksintöihin. Lakia ei sovellettaisi akatemian tutkimusvirassa olevien henkilöiden muualla kuin suomalaisissa korkeakouluissa tekemiin keksintöihin.

Ehdotettu 3 momentti vastaa pääosin työsuhdekeksintölain 1 §:n 2 momenttia, eikä säännöstä ole tarkoitettu sovellettavaksi vaikiintuneesta käytännöstä poikkeavalla tavalla. Tarkoituksena on selventää keksinnön ja siihen kohdistuvien oikeuksien määritelmää

ja keksinnöllisyyttä koskevaa todistustaakkaa silloin, kun korkeakoulu on ottanut itselleen oikeudet keksintöön. Jos korkeakoulu ottaa oikeudet keksintöön, on keksintö tulkittava lain soveltamisalaan kuuluvaksi. Korkeakoulu voisi kuitenkin esittää vastanäyttöä siitä, että keksintöä ei voida suojata patentilla.

2 §. Lain tarkoitus. Pykälässä säädettäisiin lain tarkoituksesta. Tarkoituksen ottamisella itse lakitekstiin korostetaan lain tavoitteina olevia keksintöjen tunnistamista ja hyödyntämistä. Pykälän tarkoituksena on myös ilmaista tasapainon periaate eli se, että hyödyntämisen on oltava tarkoituksenmukaista paitsi yhteiskunnan, myös korkeakoulujen ja keksijöiden kannalta. Korkeakoulujen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että niille asetettavien velvollisuuksien on oltava kohtuullisia ja järkeviä. Toisaalta tarkoituksenmukaisuuden edellyttäminen tarkoittaa, että korkeakoulujen olisi tarkoin harkittava toimenpiteisiin ryhtymistä. Korkeakoulun olisi tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen mukaisesti huolehdittava myös keksinnön riittävästä suojaamisesta silloin, kun se on ottanut keksinnön itselleen eikä keksintöä ole siirretty muulle hyödyntäjälle.

Keksijöiden ja tutkijoiden kannalta tarkoituksenmukaisuus korostaa vaatimusta, että järjestelmä toimii kannustavalla tavalla ja auttaa keksijöitä tutkimuksessa mahdollisesti tehtyjen keksintöjen hyödyntämiseen tavalla tai toisella. Tarkoituksen kirjaaminen lakitekstiin palvelisi lain muiden säännösten soveltamista.

Tarkoituksenmukaisuus tarkoittaisi myös sitä, että korkeakoulun olisi, hyödyntämiskäytäntöjä tehdessään ja sopimusvelvoitteiden sallimalla tavalla, otettava huomioon myös keksijävetoinen hyödyntäminen silloinkin, kun korkeakoulu on ottanut itselleen oikeudet keksintöön. Esimerkiksi tilanteissa, joissa korkeakoulu on ottanut oikeudet itselleen, mutta tutkimusyhteistyökumppaneilla ei olekaan kiinnostusta keksintöön, olisi korkeakoulun harkittava keksinnön hyödyntämistä palauttamalla keksintöoikeudet takaisin keksijälle.

3 §. Määritelmät. Pykälässä olisivat tämän lain soveltamisessa tarvittavat soveltamisalaan kuuluvien laitosten sekä tutkimustyyppien määritelmät. Jaottelu on välttämä-

töntä, jotta eri tilanteissa pystytään sääntelemään oikeuksien siirrosta tarkoituksenmukaisella ja oikeudenmukaisella tavalla.

Pykälän 1 kohdan määritelmän ja soveltamisalaa koskevan 1 §:n mukaisesti lakia olisi sovellettava kaikkien suomalaisten korkeakoulujen, joilla tarkoitetaan yliopistoja ja ammattikorkeakouluja, palveluksessa olevien henkilöiden tekemiin keksintöihin. Lakia olisi sovellettava myös puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 4 §:ssä tarkoitettun Maanpuolustuskorkeakoulun palveluksessa olevien henkilöiden tekemiin keksintöihin. Lisäksi lakia olisi sovellettava korkeakoulujen erillislaitoksiin, jotka saattavat olla hyvinkin itsenäisiä, mutta jotka tukevat korkeakoulua sen tehtävien toteuttamisessa.

Pykälän 2 kohdan mukaisen avoimen tutkimuksen määritelmän tarkoituksena on korostaa perinteisen, tieteen ja tutkimuksen vapautteen perustuvan korkeakoulututkimuksen ensisijaisuutta. Momentissa viitataan korkeakouluihin monikkomuodossa, koska käytännössä saattaa olla, että avointa tutkimusta tehdään kahden tai useamman korkeakoulun yhteistyönä.

Pykälän 2 kohdan a alakohdan mukaan avoimella tutkimuksella tarkoitettaisiin tutkimusta, jossa ei ole mukana ulkopuolisia tahoja eikä tutkimukseen liity minkäänlaisia tutkimustulosten käyttämistä koskevia määräyksiä. Yliopistoissa perinteisesti harjoitettava ns. vapaa tutkimus olisi tässä tarkoitettua avointa tutkimusta. Ammattikorkeakoulututkimuksessa avoimeksi tutkimukseksi katsottaisiin samoin perustein tutkimus, jossa ei ole mukana ulkopuolisia osapuolia eikä tutkimuksen tulosten oikeuksista ole sovittu mitään.

Pykälän 2 kohdan b alakohdassa säädettäisiin, että ulkopuolisen tahon rahoittama tutkimus, johon ei sisälly muita kuin tutkimustulosten julkaisemista koskevia määräyksiä, olisi avointa tutkimusta. Määritelmän tarkoituksena on mahdollistaa ulkopuolisen rahoituksen turvin tehtävän tutkimuksen kuuluminen avoimeen tutkimukseen. Määritelmä myös mahdollistaisi lahjoitusvarojen tai vastaavien varojen turvin tehtävän avoimen tutkimuksen. Erityisesti yleishyödylliset säätiöt tai yhteisöt saattavat myöntää rahoitusta hallinnollisella päätöksellä ilman, että rahoituk-

sesta tehdään varsinaista sopimusta. Tässä tarkoitettu rahoitus ja sen avulla toteutettu tutkimus on kuitenkin useimmiten luonteeltaan ja periaatteiltaan muun avoimen tutkimuksen kaltaista. Tällaisen tutkimuksen määrittelemisen sopimustutkimukseksi ei olisi perusteltua, koska rahoittajan pääasiallinen intressi on korkealaatuisen tutkimuksen edistäminen eikä tulosten kaupallinen hyödyntäminen.

Pykälän 2 kohdan c alakohdan mukaisesti avointa tutkimusta olisi myös tutkimus, joka täyttäisi sopimustutkimuksen edellytykset, mutta josta korkeakoulu ja yhteistyökumppani nimenomaisesti sopivat, että se on avointa tutkimusta. Tarkoituksena on, että esimerkiksi korkeakoulun laitokselle annettava lahjoitus tai muu rahoitus, joka ei kohdistu yksittäisiin tutkimushankkeisiin, vaan jolla pyritään tukemaan tietyn tieteenalan tutkimusta yleisemmin, voitaisiin katsoa avointa tutkimusta tukeväksi. Edellytyksenä olisi kuitenkin se, että korkeakoulu ja rahoittaja nimenomaisesti sopisivat tutkimuksen olevan avointa tutkimusta tai vaihtoehtoisesti sovitaisiin tutkimustulosten ja niiden oikeuksien kuuluvan keksijälle avointa tutkimusta koskevan pääsäännön mukaisesti. Toisena sopijapuolena olisi kuitenkin aina oltava korkeakoulu, jotta taattaisiin yhtenäinen soveltamiskäytäntö ja annettaisiin korkeakouluille mahdollisuus seurata ja valvoa ulkopuolisella rahoituksella tehtävää tutkimusta.

Avointa tutkimusta olisi yllä mainittujen b ja c alakohdan perusteella tutkimus, joka toteutetaan lahjoitusvarojen turvin, jos sanottujen varojen myöntämispäätöksissä tai -sopimuksissa ei olisi minkäänlaisia tutkimustulosten hyödyntämiseen vaikuttavia määräyksiä. Rahoituksen antajalla ei olisi merkitystä. Esimerkiksi yritysten lahjoitusvaroin perustettavassa lahjoitusprofessorin virassa tehtävä tutkimus olisi avointa samoilla edellytyksillä kuin muiden tutkijoiden tekemänäkin. Ratkaisevassa asemassa olisivat siten tutkimustulosten ja tutkimuksessa syntyneiden keksintöjen hyödyntämistä koskevat ehdot.

Jos tutkimustulosten oikeuksista määrättäisiin esimerkiksi vain edellyttämällä, että tulokset on julkaistava eikä tulosten tai tuloksena syntyneiden keksintöjen oikeuksista an-

nettaisi muita määräyksiä, olisi tutkimus katsottava avoimeksi tutkimukseksi. Esimerkiksi Tekesin tai Suomen Akatemian rahoituksella tehtävä tutkimus olisi avointa tutkimusta, jos rahoituspäätöksessä määrättäisiin tutkimustuloksista esimerkiksi siten, että tutkimuksen tulokset on julkaistava tai että tutkimuksen tulokset, niiden oikeudet ja niistä päättäminen kuuluu keksijälle. Jos rahoituspäätöksessä sen sijaan edellytettäisiin tutkimustulosten oikeuksien siirtoa korkeakoululle, jollekin muulle erikseen nimetylle taholle tai yleisesti elinkeinoelämälle, olisi tutkimus sopimustutkimusta.

Julkaisuvelvoitteen sisältävä rahoituspäätös kaventaa keksijän määräysvaltaa keksinnöstään, joten tällaisen velvoitteen alainen tutkimus on poikkeus avoimen tutkimuksen pääsäännöstä ja se onkin lähellä avoimen ja sopimustutkimuksen välistä rajaa. Koska rahoituksen tarkoituksena on tieteen edistäminen ja yhteiskunnan tietämyksen lisääminen, eikä rahoituksella tähdätä osapuolten taloudelliseen etuun, on perusteltua katsoa tällainen tutkimus avoimeksi tutkimukseksi. Keksijälle jää julkaisemista koskevasta rajoituksesta huolimatta oikeus päättää julkaisun sisällöstä ja laajuudesta sekä mm. siitä, miten tutkimuksen tuloksena syntyntä keksintöä hyödynnetään. Keksijän ja hänen mahdollisesti hankkimiensa hyödyntämiskumppaninsa on kuitenkin otettava huomioon rahoituspäätöksen julkaisemisvelvoite, eikä tällaisessa tutkimuksessa syntyntä keksintöä voisi pääsääntöisesti pitää salassa ainakaan ilman rahoittajan nimenomaista lupaa.

Pykälän 3 kohdassa määriteltävällä sopimustutkimuksella tarkoitettaisiin tutkimusta, jossa on mukana korkeakoulun ulkopuolinen taho. Yleisimmin tällaisessa tutkimuksessa mukana oleva taho olisi rahoittaja, mutta myös muunlainen yhteistyö olisi tässä tarkoitettua sopimustutkimusta. Sopimustutkimusta olisi tulkittava laajasti siten, että näkökulma on tutkimuksen rahoituksessa: jos ulkopuolinen taho rahoittaa yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa tiettyä tutkimushanketta, on kyseessä sopimustutkimus. Sopimustutkimuksen ja 2 kohdan mukaisen avoimen tutkimuksen välisessä rajanvedossa merkittävä tekijä rahoituksen lisäksi olisi tutkimustulosten hyödyntämisestä sopiminen. Jos korkea-

koulu ja yhteistyökumppani tekevät sopimuksia tutkimustulosten osittaisestakin siirtymisestä yhteistyökumppanin käytettäväksi, olisi kyseessä aina sopimustutkimus. Jos tutkimukseen osallistuu ulkopuolisen kanssa tehdyn sopimuksen perusteella henkilöitä, joiden tekemiin keksintöihin on sovellettava oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annettua lakia, sisältää sopimus sellaisia tutkimustulosten käyttämistä koskevia määräyksiä että tutkimushanke on katsottava korkeakoulun palveluksessa olevien henkilöiden osalta sopimustutkimukseen kuuluvaksi. Sopimustutkimus saattaa olla myös nimenomaisesti tietyn ongelman ratkaisemiseen keskittyvää, maksuperustelain alaista maksullista palvelutoimintaa. Selvytyksen vuoksi tästä otettaisiin momenttiin säännös.

Valtiovarainministeriön asettaman yhteisrahoitustyöryhmän mietinnössä (Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 19/2003) esitetty yhteisrahoitteinen toiminta olisi useimmiten tämän lain tarkoittamaa sopimustutkimusta. Sopimustutkimusta olisi siten myös Tekesin tai Suomen Akatemian rahoittama tutkimus, jos rahoituspäätöksissä annettaisiin tutkimustulosten oikeuksiin liittyviä määräyksiä. Samoin EU-rahoitteinen tutkimus, jossa edellytetään tutkimustulosten siirtoa, olisi aina sopimustutkimusta. Yritysten rahoittama tutkimus, jossa yritys edellyttää rahoituksen vastapainoksi jonkinlaista tulosten hyödyntämisoikeutta, esimerkiksi oikeuksien siirtoa, käyttöoikeutta tai ennakkotarkastusoikeutta itselleen, olisi aina sopimustutkimusta.

Pykälän 4 kohdassa määriteltävä muussa tilanteessa syntynyt keksintö tarkoittaisi lain soveltamisalaan kuuluvaa keksintöä, joka on syntynyt muuten kuin varsinaisessa tutkimuksessa. Tässä tarkoitettu keksintö olisi syntynyt esimerkiksi hallinnollisissa tehtävissä tai varsinaisen tutkimuksen ulkopuolella, tukipalveluiden suorittamisen yhteydessä.

4 §. Oikeus keksintöön. Pykälässä säädettäisiin keksintöjä koskevan lainsäädännön yleisten periaatteiden mukaisesti ensisijaisesti oikeudesta keksintöön. Koska keksijän oikeuden rajoittaminen on poikkeus yleisestä pääsäännöstä, jonka mukaan oikeus keksintöön kuuluu keksijälle, todetaan pykälässä, että korkeakoulun palveluksessa olevalla

keksijällä on muuten sama oikeus keksintöönsä kuin muullakin keksijällä, mutta oikeutta voidaan rajoittaa tämän lakiehdotuksen mukaisesti. Lisäksi keksijän oikeutta saattaa rajoittaa maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain 1 §, jonka mukaan maanpuolustuksellista merkitystä omaava keksintö voidaan pakkolunastaa tietyn edellytyksin valtiolle. Ensimmäinen virke on samansisältöinen kuin voimassa oleva oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain 3 §.

Korkeakoulututkimuksessa, erityisesti sopimustutkimuksessa, on usein mukana useampia henkilöitä, eikä yksittäistä henkilöä voida tunnistaa ainoaksi keksijäksi. Korkeakoulun on ohjein ja tarvittaessa sisäisin selvityksin pyrittävä varmistamaan, että kaikki keksijät todella tulevat tunnistetuiksi keksijöinä. Ehdotetun toisen virkkeen mukaan keksijällä olisi oikeus tulla tunnistetuksi keksijänä. Tunnustaminen tarkoittaa käytännössä vähintään, että korkeakoulun on huolehdittava kaikkien keksijöiden mainitsemisesta patenttihakemuksessa. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että keksinnön oikeuksien siirtymisestä ja patentin haltijasta riippumatta keksijänä pidettäisiin aina keksinnön tehnyttä henkilöä. Säännöksellä kirjattaisiin lakiin yleinen patenttioikeudellinen periaate.

Koska hankkeeseen osallistuvat tutkijat ovat parhaimmin selvillä siitä, mitä hankkeessa on keksitty, on myös heidän pyrittävä varmistamaan, että kaikki keksijät tulevat tunnistetuiksi. Korkeakoululle tai tutkijoille ei kuitenkaan asetettaisi ehdotonta velvollisuutta valvoa tunnistamista, vaan varmistamiseksi riittäisi normaalin huolellisuuden noudattaminen. Tunnistamatta jääneen keksijän oikeus määräytyisi ensisijaisesti patenttilainsäädännön ja yleisten periaatteiden mukaisesti.

5 §. Keksintöilmoitus. Pykälässä säädettäisiin keksintöilmoituksen tekemisestä. Keksintöilmoituksen tekemiseen on tässä laissa kytketty merkittäviä oikeusvaikutuksia. Säännös on laadittu joustavaksi jotta eri hankkeissa tarvittava joustovara säilytettäisiin.

Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin keksintöilmoituksen tekemisajankohdasta, keksintöilmoituksen kirjallisesta muodosta ja

sen tekemiseen velvoitetuista henkilöistä. Keksijän olisi tehtävä kirjallinen keksintöilmoitus heti, kun hän on tehnyt korkeakoulukeksintölain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön. Jos keksijöitä on ollut useampia, olisi heidän tehtävä yhteinen keksintöilmoitus.

Jos keksintö on tehty useamman keksijän yhteistyönä, tutkimusryhmän johtajan olisi huolehdittava siitä, että keksijät tekevät ehdotuksen mukaisen keksintöilmoituksen. Tutkimusryhmän johtaja ei välttämättä ole keksijä, joten hänen ei voida edellyttää laativan ilmoitusta itse. Ryhmän vastuuhenkilönä hänellä on kuitenkin yleinen seurantavastuu ryhmän toiminnasta, ja havaitessaan keksinnön hänen on ohjattava keksijöitä tekemään ilmoitus.

Ehdotetun 2 momentin mukaan keksintöilmoituksessa olisi annettava arviointiin riittävät tiedot keksinnöstä ja tiedot keksijöistä. Arviointiin riittävät tiedot palvelevat myös keksinnön mahdollista patentoimista tai muuta suojaamista ja ovat edellytyksenä sille, että korkeakoulu voi arvioida keksintöä myös hanketta koskevien yhteistyösopimusten kannalta. Keksintöilmoituksessa olisi ilmoitettava kaikki keksintöön osalliset keksijät, jotta korkeakoulu voisi antaa kaikille keksijöille asiaankuuluvat ilmoitukset ja tiedot menettelystä. Samalla voitaisiin toteuttaa arviointi siitä, millaisessa yhteydessä palvelussuhteeseen keksintö on syntynyt. Käytännössä keksijöiden olisi ilmoitettava käsityksensä siitä, millaisessa tutkimuksessa keksintö on syntynyt.

Korkeakoulu voisi, erityisesti tilaustutkimushankkeissa tai sellaisissa muissa hankkeissa, joiden tavoitteena on tulosten mahdollisimman nopea julkaiseminen, sopia, että kyseisen hankkeen yhteydessä riittävä keksintöilmoitus on hyvin vähäisiä tietoja sisältävä, jotta keksintöilmoituksen tekemisestä aiheutuisi mahdollisimman vähäisiä viivytyksiä. Tällöin keksintöilmoituksella turvataisiin lähinnä se, että korkeakoulu saa tiedon tehdystä keksinnöstä.

Keksijöiden olisi riittävät tiedot sisältävän keksintöilmoituksen lisäksi pyynnöstä annettava korkeakoululle muita keksintöön liittyviä tietoja. Tiedoille voisi olla tarvetta esimerkiksi keksinnön hyödyntämistä koskevien suunnitelmien laatimisessa. Tällaisten tie-

tojen tarve vaihtelee tapauskohtaisesti, eikä kaikissa tilanteissa ole tarvetta tällaisten tietojen antamiseen. Säännös kuitenkin mahdollistaisi tarkempien tietojen pyytämisen tarvittaessa.

Korkeakoulut voisivat keksintöohjesäännöissään antaa tarkempia ohjeita ja määräyksiä riittäviksi katsottavista tiedoista ja niiden ilmoittamistavasta. Korkeakoulut voisivat laatia myös soveliaiksi katsomiaan keksintöilmoitusmalleja, jotka voitaisiin jakaa korkeakoulujen keksintöohjesäännöissä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan korkeakoulun olisi ilman aiheetonta viivästystä ja viimeistään kahden kuukauden kuluttua keksintöilmoituksen jättämisestä annettava keksijälle ilmoitus lain sallimista toimenpiteistä. Ilmoitus toimisi todistuksena siitä, että keksintöilmoitus on tehty ja toimitettu asianmukaisesti. Korkeakoulun olisi samalla ilmoitettava, onko se keksintöilmoituksessa ilmaistun keksijöiden näkemyksen kanssa samaa mieltä siitä, millaisessa tutkimuksessa keksintö on syntynyt. Ilmoituksen antamisella ehkäistäisiin keksijän tietämättömyydestä johtuvat oikeudenmenetykset sekä lyhennettäisiin oikeuksien siirrolle varatusta kuuden kuukauden määräajasta väistämättä aiheutuvaa epävarmuusaikaa. Toisaalta korkeakoulun vastailmoitusvelvollisuus ja sille asetetun määräajan kulumisen alkaisi vasta, kun korkeakoulu on saanut sellaisen keksintöilmoituksen, jolla se pystyy tosiasiallisesti arvioimaan keksinnön. Jotta ilmoituksella olisi sille tarkoitettu todistustarkoitus, säädettäisiin 3 momentin lopussa, että korkeakoulun olisi viipymättä ilmoitettava keksijälle tämän tekemässä keksintöilmoituksessa olevista puutteista tai virheellisyyksistä. Korkeakoulun olisi tehtävä ilmoitus kirjallisesti.

6 §. *Korkeakoulun oikeus keksintöön avoimessa tutkimuksessa.* Pykälässä säädettäisiin avoimessa tutkimuksessa syntyneen keksinnön oikeuksien siirtymisestä. Koska keksijän oikeudet määräytyvät suoraan 4 §:n 1 momentin mukaisesti samoin kuin muilla keksijöillä ellei toisin säädetä, on tähän pykälään otettu vain oikeuksien siirtymistä koskevat poikkeussäännöt.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että korkeakoulu voi ottaa oikeudet keksintöön, jos keksijä ei ensisijaisen oikeutensa turvin

ole ilmaissut halukkuuttaan itse hyödyntää keksintöään tai ryhtynyt mihinkään toimiin keksinnön julkaisemiseksi taikka hyödyntämiseksi. Hyödyntämistä on tässä yhteydessä tulkittava laajasti sekä tieteellisen että taloudellisen hyödyntämisen kannalta. Oikeuden siirtyminen kytkettäisiin erityisesti keksintöilmoitukseen ja sen jälkeen annettavaan korkeakoulun vastailmoitukseen. Keksintöilmoituksen jälkeen keksijä voisi kuuden kuukauden ajan harkita eri hyödyntämisvaihtoehtoja.

Ehdotetun 2 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää keksintöjen tunnistamista ja hyödyntämistä eri osapuolten kannalta tarkoitukseenmukaisella tavalla. Siten keksijällä oleva ensisijainen oikeus tarkoittaisi lain tarkoitus huomioon ottaen myös sitä, että keksijä voisi ilmoittaa korkeakoululle, että hän aikoo hyödyntää keksintöä vasta myöhemmin, määräajan päättymisen jälkeen. Tällaisissa tapauksissa korkeakoulun olisi mahdollisuuksien mukaan pyrittävä noudattamaan keksijän tahtoa.

Jotta keksintö ei jäisi hyödyntämättä, ei korkeakoulun toissijaiselle oikeudelle asetettaisi erityistä määräaika, vaan korkeakoulu voisi pitkänkin ajan kuluttua ryhtyä toimiin, jos keksijä jättää keksinnön hyödyntämättä. Korkeakoululle asetettava määräaika voisi johtaa siihen, että korkeakoulu ottaisi itselleen keksinnön vähän ennen määräajan päättymistä turvatakseen toissijaisen oikeutensa. Tällainen menettely olisi kuitenkin vastoin ehdotetussa 2 §:ssä säädettyä tarkoitukseenmukaisuuden vaatimusta. Korkeakoulun on ryhdyttävä toissijaisen oikeutensa mukaisesti toimiin vain, jos pysyväisluonteisesti näyttää siltä, että keksijä ei itse aio hyödyntää keksintöään. Tällöinkin korkeakoulun olisi tiedusteltava keksijän aikomuksia ennen oikeuksien ottamista.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin, että jos korkeakoulu laiminlöisi 5 §:n 3 momentin mukaisen vastailmoituksen antamisen, se menettäisi toissijaisen oikeutensa peruuttamattomasti, vaikka keksijä ei koskaan hyödyntäisikään keksintöään millään tavalla.

7 §. *Korkeakoulun oikeus keksintöön sopimustutkimuksessa.* Pykälässä säädettäisiin sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön oikeuksien siirtymisestä. Sopimustutkimuk-

sessä lähtökohtana on, että korkeakoulu hallinnoi sopimustutkimusta ja laatii sitä koskevat sopimukset. Tämän vuoksi on tarpeellista, että korkeakoulu voi lakiin perustuen ottaa itselleen oikeudet keksintöön, jotta se voi mahdollisten sopimusvelvoitteidensa mukaisesti siirtää oikeudet eteenpäin. On myös mahdollista, että korkeakoulut kehittäisivät sopimuskäytäntöään myös siten, että korkeakoulu säilyttäisi itsellään ydinosaamiseensa kuuluvien keksintöjen oikeudet. Keksintöoikeuksien säilyttämisen tarkoituksena voisi olla esimerkiksi korkeakoulussa tehtävä keksinnön jatkokehittäminen ennen keksinnön mahdollista hyödyntämistä.

Yleisten patenttioikeudellisten säännösten mukaisesti korkeakoulu voisi luonnollisesti siirtää itselleen ottamansa keksinnön oikeudet myös ulkopuoliselle taholle, esimerkiksi sopimustutkimuskumppanille, jo ennen patenttihakemuksen jättämistäkin. Silloin, kun korkeakoulu pitäisi oikeudet keksintöön itsellään, olisi sen huolehdittava siitä, että keksintö tulee niin kattavasti suojatuksi kuin se on tarkoituksenmukaista keksinnön hyödyntämisen kannalta. Korkeakoulu voisi, harkintavaltansa ja valtion taloudenhoitoa koskevien säännösten sallimissa rajoissa, luovuttaa keksintöoikeudet takaisin keksijälle, jos keksinnölle ei löydetä muuta hyödyntäjää ja tutkimusyhteistyötä koskevat sopimukset tai muut määräykset sallivat palauttamisen.

Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin oikeuksien ottamista koskevista määräajoista. Korkeakoulun on ilmoitettava kirjallisesti keksijöille kuuden kuukauden kuluessa 5 § 1 momentin mukaisesta keksintöilmoituksesta, että se ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Ilmoituksessa keksinnön ottamisesta olisi lisäksi annettava keksijälle tämän tarvitsemat tiedot menettelystä ilmoituksen jälkeen, korvausten määrätymisperusteista ja muista vastaavista seikoista, ellei tällaisia tietoja ole annettu jo 5 § 3 momentin mukaisessa vastailmoituksessa.

Jos korkeakoulu ei tee keksijöille ilmoitusta oikeuksien ottamisesta sanotussa määräajassa, jäävät oikeudet keksijöille. Korkeakoulu voisi luopua oikeudestaan sanotun määräajan kuluessa, tai hankekohtaisesti myös etukäteen, ilmoittamalla kirjallisesti keksijöille, ettei se aio ottaa itselleen oikeuk-

sia keksintöön.

Ehdotetun 2 momentin mukaan oikeuksien ottaminen olisi kytketty 5 §:n 3 momentin mukaiseen korkeakoulun ilmoitukseen siten, että jos korkeakoulu ei anna kyseistä ilmoitusta, on sen katsottava luopuneen oikeudestaan. Tällä pyritään varmistamaan korkeakoulujen ripeä toiminta keksintöilmoitusten käsittelemisessä ja vähentämään korkeakoululle annettavasta harkinta-ajasta aiheutuvaa epävarmuutta. Korkeakouluilla olisi siten keksintöilmoituksen tekemisen jälkeen kaksi kuukautta aikaa varmistaa, onko keksintö syntynyt sopimustutkimuksessa ja antaa siitä keksijälle ilmoitus. Tämän lisäksi korkeakouluilla olisi keksintöilmoituksen tekemisen jälkeen kaikkiaan kuusi kuukautta aikaa harkita, onko sillä sopimusvelvoitteidensa tai muiden syiden vuoksi aihetta ottaa itselleen oikeudet sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön.

Ehdotetussa 3 momentissa asetettaisiin keksijälle velvollisuus allekirjoittaa patentoinnin edellyttämät asiakirjat. Tärkein tällainen asiakirja on oikeuksien siirtymisen todistava siirtokirja, jota ilman korkeakoulu ei voisi hakea patenttia omissa nimissään tai siirtää oikeutta muille.

8 §. *Korkeakoulun oikeudet keksintöön muissa tilanteissa.* Valtaosa korkeakouluissa tehtävistä keksinnöistä tehdään avoimessa tai sopimustutkimuksessa. Käytännössä esiintyy kuitenkin tilanteita, joissa keksintöjä syntyy tutkimukseksi katsottavan toiminnan ulkopuolella. Tällaisissa tilanteissa syntyneet keksinnöt saattavat lisäksi olla sellaisia, että ne olisivat hyödynnettävissä korkeakoulun omassa toiminnassa. Tämän vuoksi on tarpeellista ottaa lakiin nimenomaisesti tällaisia tilanteita koskevat omat säännöksensä.

Ehdotetussa 1 momentissa annettaisiin korkeakoululle etuoikeus neuvotella tämän pykälän tarkoittamiin keksintöihin kohdistuvista oikeuksista. Jos etuoikeus ei johtaisi sopimukseen, keksijällä olisi 4 § 1 momentin mukaisesti oikeus itsenäisesti päättää keksinnön kohtelusta.

Ehdotetussa 2 momentissa korkeakoululle annettaisiin oikeus saada käyttöoikeus keksintöön, joka on sen omassa toiminnassa tarpeellinen. Omalla toiminnalla tarkoitetaan sitä, että keksintö olisi esimerkiksi otettavissa

käyttöön korkeakoulun laboratorioissa tai hallinnollisissa tehtävissä. Tarpeellisuusvaatimus tarkoittaa sitä, että keksinnön hyödyntämisestä olisi saatava todellista hyötyä. Korkeakoululla ei olisi oikeutta siirtää tällaista käyttöoikeutta muille, ellei keksijän kanssa nimenomaisesti niin sovittaisi.

Käyttöoikeudesta olisi maksettava kohtuullinen korvaus, jonka määräytymisessä olisi otettava huomioon keksijälle käyttöoikeuden myöntämisestä mahdollisesti aiheutuva haitta keksinnön muussa hyödyntämisessä. Kohtuullisen korvauksen määrässä olisi samalla huomioitava se, ettei korkeakoululla ole oikeutta ottaa itselleen kaikkia oikeuksia keksintöön, vaan se voi saada vain käyttöoikeuden. Kohtuullisen korvauksen laskemisessa lähtökohtana on oltava vastaavan käyttöoikeuslisenessin arvo tai muu vastaavalla tavalla laskettava käypä hinta.

9 §. *Korvaukset.* Pykälässä säädettäisiin keksinnöstä suoritettavasta korvauksesta. Ehdotetun 1 momentin mukaan keksijälle olisi maksettava kohtuullinen korvaus silloin, kun korkeakoulu on ottanut itselleen oikeudet keksintöön. Korvauksen suuruuden osalta ehdotus ei merkitsisi olennaisia muutoksia nykykäytäntöön. Keksintökorvauksia maksetaan jo nykyisin sopimusperusteisten oikeuksien siirron yhteydessä. Suomalaisilla korkeakouluilla on käytössään ohjesääntöjä tai vastaavia määräyksiä, joissa määritellään keksijöille tuleva korvaus. Korvauksen edellytyksenä niissä on yleensä se, että korkeakoulu myy oikeudet keksintöön tai lisenssin siihen taikka kaupallistaa keksinnön muulla tavoin niin, että korkeakoulu saa siitä tuloja. Tilaustutkimushankkeissa on käytännössä yleistä, että korkeakoulu saa kertamaksuna erittelemättömän kokonaiskorvauksen, josta tuotto on laskettava. Syntyvä nettotuotto jaetaan yliopiston ja keksijöiden kesken. Yleensä on vielä tarkemmin määrätty, että kyseessä oleva laitos tai laboratorio saa osan yliopistolle tulevasta osuudesta. Voimassa olevissa ohjesäännöissä keksijöille tuleva korvaus on 30—60 prosenttia nettotuotosta. Nettotuotto tarkoittaa yleensä kaupallistamisesta syntyviä kokonaistuloja vähennettynä patenttoimiskustannuksilla, asiamiespalkkioilla ja vastaavilla hyödyntämisestä aiheutuvilla välittömällä kustannuksilla.

Jotta keksijä ei laatisi oman etunsa vastais- ta sopimusta ennen kuin keksinnön arvosta on minkäänlaista tietoa, säädettäisiin mität- tömäksi sellainen sopimus, jolla keksijä luo- puu oikeudestaan korvaukseen ennen keksin- nön syntymistä. Sopimiskiellon tarkoituksena on antaa keksijälle mahdollisuus arvioida keksintöä ennen kuin hän tekee päätöksiä korvauksista luopumisesta. Säännös ei estäisi erityisesti tilaustutkimussopimuksissa käytet- tyjen, ennalta sovittujen keksintökorvausten sopimista.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin korvauksen kohtuullisuuden laskemisessa huomioitavista seikoista. Korvausta lasketta- essa olisi otettava huomioon keksinnön syn- tyyn johtaneet olosuhteet sekä korkeakoulun keksinnöstä saama taloudellinen tuotto. Kek- sinnön syntyyn vaikuttaneet olosuhteet olisi otettava huomioon, koska tietyt keksinnöt saattavat syntyä esimerkiksi tutkimusyhteis- työkumppanin antamien tietojen pohjalta ja keksijän lisäys saattaa jäädä hyvinkin vähäi- seksi. Keksijän tuoman lisäyksen arvioinnis- sa tärkeänä tekijänä on keksintöön johtaneen tutkimuksen itsenäinen luonne. Mitä kiin- teämmin keksintö on syntynyt tutkimuspro- jektissa, jossa tutkimustyötä suunnataan esi- merkiksi sopimustutkimuksen tutkimussuun- nitelmassa määrättyllä tavalla ja tutkimusyh- teistyökumppaniin antamia aineistoja hyö- dyntäen, sitä vähäisemmäksi voidaan lähtö- kohtaiseksi olettaa tutkijan/tutkijoiden itse- näinen, keksintökorvaukseen oikeuttava pa- nos.

Keksinnön taloudellinen arvo voidaan usein määritellä vasta hyvinkin pitkän ajan kuluttua oikeuksien siirtymisestä, eikä esi- merkiksi tilaustutkimushankkeen aikana syn- tyneestä keksinnöstä maksettavia korvauksia voitaisikaan luontevasti arvioida keksinnön vasta myöhemmin havaittavan arvon perus- teella. Sopimus- ja erityisesti tilaustutkimus- hankkeissa korkeakoulun saama tuotto sekä mahdollisista hankkeesta syntyvistä keksin- nöistä maksettavat lisäkorvaukset sovitaan jo hanketta koskevan sopimuksen laatimisen yhteydessä ja korvaukset olisi luontevinta maksaa korkeakoulun saamaan tuottoon pe- rustuvana kertakorvauksena. Tilanteissa, joissa korkeakoulu ei heti siirrä keksintöä hyödyntäjälle, vaan myy tai — harvinaisem-

min — lisensoi keksinnön vasta myöhem- min, muodostuisi kohtuullinen korvaus kek- sinnön siirron yhteydessä maksettavasta summasta sekä mahdollisten jälkeinpäin saa- tavien tuottojen perusteella maksettavasta li- säkorvauksesta, joka voisi olla kerta- tai ro- jaltiluonteinen.

Jos korkeakoulu ottaisi itselleen oikeudet keksintöön ilman tietoa keksinnön hyödyntä- jästä ja keksijälle maksettaisiin vähäinen kert- akorvaus oikeuksien siirtymisestä, ratkais- taisiin korvauksen maksaminen samoin kuin työsuhdekeksintölain soveltamisalaan kuulu- vissa tilanteissa. Jos korkeakoulu, mahdolli- sesti vasta merkittävän ajan jälkeen, löytää keksinnölle hyödyntäjän ja saa keksinnöstä tuottoa, olisi tällaisesta myöhemmin tulevas- ta tuotosta maksettava myös keksijälle kor- vausta, ellei oikeuksien siirron ja kertakorva- uksen yhteydessä ole toisin sovittu.

Oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöi- hin annetun asetuksen (527/1988) 7 §:n mu- kaisesti työsuhdekeksintölain perusteella maksettava korvaus koostuu osaksi kerta- ja osaksi rojaltilkorvauksesta. Pelkkä kertakor- vaus voidaan maksaa vain erityisistä syistä. Korkeakoulukeksintölain nojalla maksetta- vissa korvauksissa olisi eri lähtökohta: rojal- tiluonteinen korvaus olisi harvinainen ja sitä todennäköisesti käytettäisiin silloin, kun kor- keakoulu saa itsekin jatkuvia tuottoja keksin- nöstä esimerkiksi vuosittaisten lisenssimak- sujen muodossa. Pääsääntönä olisi kertakor- vaus, joka laskettaisiin edellä selostettujen periaatteiden mukaisesti.

On huomattava, että ehdotetun 10 §:n mu- kaan korvausta voidaan sovittelaa jälkeinpäin: sen estämättä, mitä tuomiolla tai sopimuksel- la olisi määrätty 9 §:ssä tarkoitettua korva- uksesta, oikeus voisi määrätä siitä toisin, mi- käli olennaisesti muuttuneet olosuhteet anta- vat siihen aihetta. Keksijää ei kuitenkaan voida velvoittaa palauttamaan jo suoritettua korvausta. Sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta olisi myös voimassa, mitä varal- lisuusoikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/29) on kohtuuttoman sopi- musehdon sovittelusta säädetty.

Korkeakoulujen keksintöohjesäännöillä korkeakoulut voivat laissa säädetyissä rajois- sa etsiä keksintötoimintaan kannustavia kor- vauskäytäntöjä. Viime kädessä korvausten

kohtuullinen taso määräytyy oikeuskäytännön kautta.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin, että korkeakoulun on luovutettava keksijälle keksinnöstä maksettavien korvausten laske-
miseksi tarpeelliset tiedot. Ehdotus on asiallisesti samankaltainen kuin työsuhdekeksintölain 7 a §:n 1 momentin säännös. Toisaalta sanotut säännökset eroavat toisistaan sikäli, että työsuhdekeksintölaissa edellytetään keksijälle luovutettavaksi tiedot muun muassa haetuista patenteista, tuotteiden valmistusmääristä ja muista vastaavista seikoista. Korkeakoulukeksintölakiin ei otettaisi vastaavia säännöksiä, koska korkeakoulu ei välttämättä edes saa kyseisiä tietoja ja erityisesti koska korkeakoulukeksintölain mukaan maksettavassa korvauksessa lähtökohtana on korkeakoulun keksinnöstä saama tuotto.

Työsuhdekeksintölain 7 a §:n 2 momenttia asiallisesti vastaava säännös on sisällytetty ehdotettuun keksintöilmoituksen tekemistä ja keksintöilmoituksen lisäksi annettavia tietoja koskevaan 5 §:n 2 momenttiin.

10 §. Korvauksen sovittelu ja korvauksen vanhentuminen. Pykälässä säädettäisiin korvauksen sovittelusta sekä korvauksen vanhentumisesta. Ehdotetun 1 momentin mukaan periaatteena olisi se, että olosuhteiden muututtua olennaisesti aikaisemman sopimuksen tai tuomioistuimen ratkaisun jälkeen tuomioistuin voisi muuttaa sopimusta tai tuomiota kohtuullisemmaksi.

Kohtuullistamisen johdosta ei voitaisi muuttaa ulkopuoliseen sopimus- tai tutkimusyhteistyökumppaniin kohdistuvia oikeuksia tai velvoitteita, vaan korvausten kohtuullistaminen koskisi keksijän ja korkeakoulun välistä suhdetta. Kohtuullistaminen ei myöskään saisi perustua osapuolten virhearviointiin esimerkiksi tilanteissa, joissa korkeakoulu on arvioinut ottamansa keksinnön arvon liian alhaiseksi, ja havaitsee myöhemmin että hyödyntäjä saa merkittävästi arvioitua suurempia tuottoja keksinnöstä. Tällaisissa tilanteissa kohtuullistamiseen ei voisi ryhtyä.

Kohtuullistamissäännöstä olisi sovellettava mahdollisimman suurena määrin samalla tavalla kuin työsuhdekeksintölain 9 §:n sovittelusäännöstä. Säännökset vastaavat toisiaan sanamuodoltaan ja työsuhdekeksintölain so-

vittelusäännökselle on vakiintunut tulkintalinja, jota olisi noudatettava myös korkeakoulukeksintölain sovittelusäännöksen soveltamisessa. Siten esimerkiksi osapuolten tekemät virhearviot eivät oikeuttaisi sovitteluun. Koska lait ja niiden toimintaympäristöt eroavat toisistaan, olisi soveltamisessa otettava huomioon vain nämä lakien taustaeroavaisuudet.

Jotta kohtuullistamisella olisi käytännön merkitystä, olisi kohtuullistaminen mahdollista myös sen jälkeen, kun korvaus on sovittu lopulliseksi tai kun oikeus on lainvoimaisesti ratkaissut korvauskysymyksen. Koska kohtuuttomuus saatetaan havaita vasta pitkän ajan kuluttua, olisi yleisten periaatteiden valossa kohtuutonta edellyttää keksijää palauttamaan mahdollisesti suuriakin summia. Tällaisissa tapauksissa korkeakoulun olisi pidettävä aiheutunut taloudellinen vahinko omaanaan. Tämän vuoksi säädettäisiin, että keksijän mahdollisesti liikaa saamia korvauksia ei kohtuullistamisen yhteydessä voitaisi velvoittaa maksamaan takaisin.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa säädetyt erityisen kohtuullistamissäännöksen lisäksi sopimukseen sovellettaisiin varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annettua lakia (228/1929). Säännös on samansisältöinen kuin oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain 9 §:n 2 momentti. Oikeustoimilakia on sovellettava yleisesti varallisuus oikeudellisten sopimusten tekemiseen ja sellaisten pätemättömyyteen.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin korvauksen vanhentumisesta. Säännös olisi tarpeen, jotta korvauskysymys ei jäisi ratkaisematta liian pitkäksi aikaa. Velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) mukaan yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta ja se alkaa korvausten osalta kulua, kun korvausten saaja on saanut tietää vaatimuksen esittämiseksi tarpeelliset tiedot. Enimmäisaika on kuitenkin kymmenen vuotta korvausperusteen syntymisestä.

Ehdotuksen mukaan korkeakoululain soveltamisalaan kuuluvissa korvauskanteissa vanhentumisaika poikkeaisi yleisestä vanhentumisajasta. Työsuhdekeksintölaissa vanhentumisaika on kymmenen vuotta siitä, kun työnantaja ottaa itselleen keksintöä koskevat

oikeudet. Säännös on aiemmin, ennen vuotta 2003 voimassa olleen yleisen vanhentumisaikasäännöksen mukainen. Vanhentumisaika on koettu tarkoituksenmukaiseksi ja osapuolten yleisesti hyväksymäksi. Toisaalta korvausoikeuden säilyminen on kytketty korvausta koskevan kanteen nostamiseen. Säännös on koettu selkeäksi ja tarkoituksenmukaiseksi, eikä sitä ole tarvetta muuttaa. Koska käytännössä tulee esiintymään tilanteita, joissa osaan keksijöitä sovelletaan työsuhdekeksintölain ja osaan korkeakoulukeksintölain vanhentumisaikasäännöstä, on eri lakien soveltamisalaan kuuluvien keksijöiden oikeuksien turvaamiseksi ja heidän asemansa yhdenmukaistamiseksi tältä osin perusteltua, että molemmissa laeissa on samansisältöiset vanhentumissäännökset. Tämän vuoksi ehdotetaan, että korkeakoulukeksintölain mukaista korvausta koskeva kanne olisi pantava vireille kymmenen vuoden kuluessa oikeuksien otamisesta.

Koska keksinnön jatkokehittäminen saattaa viedä huomattavan ajan ja keksinnölle saatetaan hakea patenttia vasta pitkäähkön ajan kulluttua oikeuksien siirtämisestä, säädettäisiin 3 momentin viimeisessä virkkeessä, että jos keksinnölle on haettu patenttia, oikeus korvaukseen vanhentuisi aikaisintaan vuoden kulluttua patentin myöntämisestä. Säännös olisi samansisältöinen kuin työsuhdekeksintölain vanhentumisaikasäännöksen viimeinen virke.

11 §. Tutkimustulosten julkistaminen. Pykälässä säädettäisiin tutkimustulosten julkaisemisesta ja keksintöjen salassapidosta. Salassapito ja muu julkistamisen rajoittaminen on välttämätöntä keksinnön suojaamisen mahdollistamiseksi. Patenttilain mukaan julkiseksi tullutta keksintöä ei enää voi patentoida. Sopimustutkimuksen toisella osapuolella eli yrityksellä saattaa olla intressi suojata keksintönsä myös muulla tavoin. Tämä tarkoittaa lähinnä keksinnön säilyttämistä liikesalaisuutena ilman, että sille haetaan patenttia.

Ehdotetulla lailla ei ole tarkoitus rajoittaa korkeakoulun käytännössä vakiintunutta oikeutta sopia tulosten salassapidosta silloin, kun ulkopuolisen sopijakumppanin kanssa tehtävässä tutkimussopimuksessa (erityisesti tilaustutkimus) on tarpeen sopia tästä. Tilaus-

tutkimuksessa tilaajan intressi on usein tulosten jonkin asteinen salaaminen ainakin määrääjäksi. Myös yhteisrahoitteisessa tutkimuksessa edellytetään ainakin lyhytaikaista salassapitoa tulosten arvioimiseksi ja keksintöjen suojaamiseksi. Patentointi ei myöskään ole aina tulosten suojaamisen keino, vaan tilaaja saattaa pitää parempana vaihtoehtona salassapitoon turvautumista.

Korkeakoulun liikkumavapaus sopia tulosten salassapidosta on johdettava korkeakoulu-, julkisuus- ja budjettilainsäädännöstä. Laista ei ole johdettavissa selviä rajoituksia salassapidolle. Käytännössä sekä korkeakoulun että yksittäisen tutkijan julkaisu-oikeutta on katsottu voitavan rajoittaa sopimuksella. Käytännössä korkeakoulut ovat edellyttäneet tutkimusprojekteihin osallistuvilta tutkijoilta määräaikaista salassapitositoumuksia, ja vastaavasti tilaajayritykset ovat edellyttäneet salassapitositoumuksia sopijapuoleltaan eli korkeakoululta. Tähän mahdollisuuteen sopia jatkossakin määräaikaista salassapidosta ei ehdotetulla lailla puututtaisi.

Ehdotuksen mukaan korkeakoulukeksintöjä koskisi julkisuuslain yleisten salassapitosäännösten lisäksi ehdotettavassa 1 momentissa oleva säännös, jonka mukaan keksijä ei saisi julkistaa tutkimustuloksia keksinnön patenttoimisen tai muun suojaamisen vaarantavalla tavalla, jos korkeakoulu voi ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Säännös koskisi sopimustutkimuksessa syntyneitä keksintöjä. Säännös laajentaisi tutkijan salassapitovollisuutta nykyisestään, koska nykyisellään laissa ei ole asiasta säännöksiä, vaan salassapitokäytännöt ovat perustuneet yksinomaan sopimuksiin, ellei salassapitovollisuus ole sitten perustunut julkisuuslainsäädännön liikesalaisuuksien salassapitoa koskeviin säännöksiin. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) perusteella yritysten liike- ja ammattisalaisuudet sekä tutkimuksen vapaaehtoisesti luovutetut perusaineistot on pidettävä salassa, ellei julkistamiseen saada tietojen omistajan lupaa. Ehdotettavaan lakiin ei otettaisi mainintaa näistä yleisesti sovellettavista salassapitosäännöksistä. Korkeakoulujen olisi kuitenkin otettava tutkimussopimuksia tehtäessä huomioon yrityssalaisuudet sekä tutkimuksen perusaineistojen ja -tietojen salassapito ja niiden vaiku-

tukset korkeakoulujen toimintaan. Korkeakoulujen on myös huomattava, että tällaiset tiedot on pidettävä salassa silloinkin, kun ne sisältyvät keksintöä koskeviin tietoihin, joita korkeakoulu voisi jäljempänä 3 momentin yhteydessä esitetyin tavoin luovuttaa yhteistyötahoille.

Ehdotuksen mukaan avoimessa tutkimuksessa keksijällä olisi vapaa oikeus päättää keksinnön julkistamisesta. Rajatapauksissa keksijän olisi odotettava korkeakoulun kantaa siitä, onko keksintö katsottava sopimustutkimuksessa syntyneeksi. Säännös on siten yhteydessä ehdotetun 5 §:n mukaiseen keksintöilmoituksen jättämiseen. Samalla keksijän oikeutta jättää sopimustutkimuksessa syntyntä keksintöä koskeva patenttihakemus tai muuten määrätä keksinnöstä rajoitettuihin, kunnes oikeuksien siirtyminen on kiistatonta. Ehdotuksen tarkoituksena on toisaalta ehkäistä patenttihakemuksen jälkeisiä riitaisuuksia ohjaamalla asianosaisia selvittämään keksinnön oikeudet mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, toisaalta estää keksinnön julkiseksi tuleminen liian aikaisessa vaiheessa. Ehdotettu säännös antaisi korkeakouluille todelliset mahdollisuudet arvioida keksintöä ja harkita keksintöä mahdollisten sopimusvelvoitteittensa kannalta. Korkeakoulu voisi kuitenkin antaa keksijälle luvan jättää patenttihakemus.

Lainkohdassa tarkoitettua kiellettyä julkistamista olisi keksinnön suojaamisen vaarantava julkistaminen. Patenttioikeudessa uutuutta arvioidaan tiukasti, joten millä tavalla tahansa tehty keksinnön julkistaminen ennen patenttihakemuksen jättämistä on patentoitavuuden este. Liikesalaisuuksien suoja perustuu tietojen pysymiseen poissa julkisuudesta. Jos tiedot julkistetaan, on myös suoja menetetty. Julkisuuden rajoitus on yksilöity koskemaan sellaisia tietoja, jotka rajoittaisivat keksinnön suojaamista. Julkistamisen rajoittaminen keksinnön suojaamiseksi täyttäisi siten perustuslain 12 §:ssä julkisuuden rajoittamiseksi edellytetyt välttämättömät syyt, joista säädettäisiin lailla erikseen.

Ehdotetun 2 momentin mukaan korkeakoulun olisi pidettävä salassa sille keksintöilmoituksessa tai sen jälkeen annetut keksintöä koskevat tiedot. Salassapitovelvollisuus päättyisi, kun keksijä tai oikeuksien siirtymisen

jälkeen se, jolle oikeudet ovat siirtyneet, on suojannut keksinnön tai julkaissut sen itse eikä salassapidolle ole muita välttämättömiä syitä. Oikeuksien siirryttyä esimerkiksi tilaustutkimuksen tilaajalle olisi tilaajalla lähtökohtainen oikeus päättää keksinnön julkistamisesta.

Jotta keksinnön hyödyntäminen voitaisiin toteuttaa tehokkaasti, on mahdollisille yhteistyökumppaneille annettava tietoja keksinnöstä sen hyödyntämiskelpoisuuden arvioimiseksi tai muista vastaavista syistä, jos yhteistyösopimuksissa on sovittu tulosten hyödyntämisestä tai tulosten tiedoksisaannista. Lisäksi muiden mahdollisten hyödyntäjien olisi hyödyntämisuunnitelman laatimista varten saatava riittävät tiedot keksinnöstä. Tätä varten ehdotettuun 3 momenttiin otettaisiin nimenomainen säännös sallitusta tietojen luovuttamisesta. Korkeakoulu voisi luovuttaa tietoja mahdollisille hyödyntäjille, jos se samalla huolehtii siitä, että tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Luottamuksellisuudesta on huolehdittava esimerkiksi salassapitosopimuksin. Salassapitosopimuksilla ei luonnollisestikaan voitaisi rajoittaa oikeuksien siirronsaajan hyödyntämisoikeutta. Toisaalta muille mahdollisille hyödyntäjille annettujen tietojen salassapidon jatkuminen ainakin patenttihakemuksen julkiseksi tulemiseen saakka lienee myös oikeuksiensaajan intresseissä.

12 §. Todistustaakan jako. Pykälässä säädettäisiin todistustaakan määräytymisestä eräissä tilanteissa. Ehdotetun 1 momentin lähtökohtana olisi yleinen todistustaakka: se, joka väittää itsellään olevan paremman oikeuden, on lähtökohtaisesti velvollinen osoittamaan väitteensä toteen. Ehdotetun 1 momentin periaatteena olisi siten se, että korkeakoulun on osoitettava, että sillä on oikeus ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Käytännössä korkeakoulun olisi pystyttävä osoittamaan, että keksintö on syntynyt sopimustutkimuksessa. Tämä edellyttää korkeakouluilta selkeää dokumentaatiota siitä, millaisia sopimustutkimushankkeita niissä on menossa.

Ehdotetun 2 momentin mukaan keksijällä olisi velvollisuus antaa selvitys keksinnön syntyolosuhteista silloin, kun keksintö on läheisessä yhteydessä sopimustutkimushankkeeseen. Se, että keksijä on mukana sopimustutkimushankkeessa, ei estäisi häntä teke-

mästä hankkeeseen liittymättömiä keksintöjä avoimessa tutkimuksessa tai lain soveltamisalan ulkopuolella. Toisaalta hänen olisi voitava osoittaa, että tällaisissa tapauksissa syntynyt keksintö on syntynyt avoimessa tutkimuksessa tai lain soveltamisalan ulkopuolella. Keksijälle asetettavaa todistustaakkaa olisi sovellettava vain silloin, kun korkeakoulu osoittaa, että keksintö on olennaisesti sopimustutkimushankkeeseen perustuva tai se ilmeisesti on syntynyt sopimustutkimushankkeessa. Jotta keksijöiden asemaa ei tehtäisi kohtuuttomaksi, oletettaisiin keksintö, joka on tehty kuusi kuukautta sopimustutkimushankkeen päättymisen jälkeen, tehdyksi avoimessa tutkimuksessa, ellei korkeakoulu esitä asiasta vastakkaista näyttöä.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin palvelussuhteen päättymisen vaikutuksesta. Olettamasäännöksen sisältönä olisi, että keksintö katsotaan syntyneeksi palvelussuhteessa, jos sitä koskeva patenttihakemus jätetään tai keksintöä ryhdytään muuten hyödyntämään esimerkiksi julkaisemalla se kuuden kuukauden aikana palvelussuhteen päättymisestä. Olettama voitaisiin kumota todennäköisiin syihin perustuvalla vastanäytöllä. Todennäköisenä syynä voisi olla esimerkiksi tutkijan siirtyminen toiseen korkeakouluun tekemään sopimustutkimusta, jonka alaan keksintö kuuluu. Säännöksen tarkoituksena on ehkäistä palvelussuhteen päättymisestä aiheutuvaa epävarmuutta keksinnön oikeudesta. Tutkijan siirtyminen toiseen korkeakouluun esimerkiksi sopimustutkimushankkeeseen aiheuttaisi vaikeasti ratkaistavissa olevia ristiriitoja, jos aiemmassa palvelussuhteessa tehdyksi keksinnöksi katsottaisiin myös yli kuuden kuukauden kuluttua kyseisen palvelussuhteen päättymisestä tehdyt keksinnöt.

Ehdotetun 3 momentin säännös eroaa sanamuodoltaan vähäisessä määrin työsuhdekeksintölain 8 §:stä. Eroavaisuudet ovat kuitenkin merkittäviä, eikä kyseisiä säännöksiä olisikaan tämän vuoksi sovellettava täysin samalla tavalla. Ehdotettu 3 momentti ei pidä sisällään mahdollisuutta sopia pidemmästä kuin kuuden kuukauden ajasta.

13 §. Riitojen ratkaisusta. Pykälässä säädettäisiin lakiin perustuvien riitaisuuksien ratkaisemisesta. Oikeudesta työntekijän te-

kemiin keksintöihin annetun lain (656/1967) perusteella asetettu työsuhdekeksintölautakunta on osoittautunut toimivaksi ja tarpeelliseksi elimeksi ratkaistaessa työsuhdekeksintöihin liittyviä ongelmia ja riitoja. Ehdotuksen mukaan työsuhdekeksintölautakunnassa olevaa osaamista hyödynnettäisiin myös korkeakoulukeksintöihin liittyvissä riitaisuuksissa. Lautakunta olisi siten toimivaltainen käsittelemään myös ehdotettavan lain soveltamiseen liittyviä asioita. Jotta korkeakoulukeksintöihin liittyvät erityispiirteet tulisivat huomioiduksi, ehdotetaan oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain 11 §:ää muutettavaksi ja lakiin lisättäväksi uutta 11 b §:ää. Sanotuissa lainkohdissa säädettäisiin lautakunnan kokoonpanosta korkeakoulukeksintöasioissa.

Ehdotetun 2 momentin mukaan laillinen tuomioistuin lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa olisi Helsingin käräjäoikeus. Oikeudenkäynnissä olisi lisäksi noudatettava soveltuvin osin, mitä patenttilain 9 luvussa on säädetty oikeudenkäynnistä patenttiasioissa. Helsingin käräjäoikeus on laillinen oikeuspaikka sekä työsuhdekeksintöasioissa että patenttiasioissa. Yhdenmukaisen oikeuskäytännön varmistamiseksi on perusteltua keskittää myös korkeakoulukeksintöasiat samaan tuomioistuimeen. Koska korkeakoulukeksintöriidat todennäköisesti koskevat useimmiten myös keksintöön myönnettyjä patenteja, olisi oikeudenkäynnissä tästä syystä noudatettava samaa menettelyä kuin muissakin patenttiasioissa. Samoja säännöksiä sovelletaan myös työsuhdekeksinnöistä käytävissä oikeudenkäynneissä.

14 §. Tarkempien säännösten ja määräysten antaminen. Ehdotettava laki edellyttää tarkempia säännöksiä lain soveltamisesta sekä sisällöstä. Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin, että kaikille korkeakouluille yhteisiä tarkempia säännöksiä voidaan antaa keksintöilmoituksen tekemisestä 5 §:n mukaisesti, oikeuksien siirtymisestä 6—8 §:n mukaisesti sekä korvausten maksamisesta 9 §:n mukaisesti. Säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Lain käytännön soveltamisen kannalta korkeakoulujen antamat yksityiskohtaiset ohjeet ovat huomattavan tärkeitä. Tämän vuoksi ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin, että

korkeakoulut voivat korkeakoulukohtaisesti antaa omia tarkempia määräyksiään lain soveltamisesta. Korkeakoulujen hallitukset voivat yliopistolain sekä ammattikorkeakoululain nojalla hyväksyä sisäisiä johto- tai ohjesääntöjä ja keksintöohjesäännöt olisi annettava samassa järjestyksessä kuin muutkin johto- tai ohjesäännöt.

15 §. Voimaantulo ja siirtymäaika. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua lain vahvistamisesta. Tällä varmistettaisiin korkeakouluille riittävä määräaika huolehtia lain toimeenpanon edellyttämistä toimenpiteistä. Lain toimeenpanon edellyttämiin toimenpiteisiin voitaisiin ehdotettavan 1 momentin mukaan kuitenkin ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa, jotta siirtyminen uuteen järjestelmään olisi mahdollisimman vaivatonta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi ennen sen voimaantuloa tehtyihin keksintöihin. Säännös saattaa eräissä tapauksissa aiheuttaa ongelmia erityisesti, koska keksijöillä ei ole velvollisuutta tehdä keksintöilmoitusta ennen lain voimaantuloa ja siten keksinnön syntyhetken määrittäminen saattaa osoittautua vaikeaksi. Lakia ei kuitenkaan ole tarkoitettu sovellettavaksi taannehtivasti.

Lakia ei myöskään olisi sovellettava tutkimushankkeisiin, joista on lain voimaantullessa jo olemassa sopimus tai muu päätös hankkeen aloittamisesta. Useissa tapauksissa tutkimushankkeen aloittamisesta ei tehdä sopimuksia, vaan hanke aloitetaan hallinnollisella päätöksellä. Tällaisissa hankkeissa korkeakoulut, keksijät ja ulkopuoliset voisivat jatkaa voimassaolevien hankkeiden tai tutkimussopimusten mukaista menettelyä. Lailla ei myöskään ole tarkoitettu taannehtivasti vaikutettavan tutkijoiden ja korkeakoulujen välisiin oikeudensiirto-, osakas- tai muihin vastaaviin sopimuksiin, jotka vaikuttaisivat tässä laissa tarkoitettuja keksintöä koskeviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin ja jotka on tehty ennen lain voimaantuloa.

1.2. Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin

1 §. Nykyisin voimassa olevaa 1 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Yli-

opistojen opettajia ja tutkijoita koskevaa ns. tutkijapoikkeusta ehdotetaan laajennettavaksi siten, että kaikkien suomalaisissa korkeakouluissa työskentelevien henkilöiden tässä ominaisuudessaan tekemät keksinnöt jäisivät työsuhdekeksintölain soveltamisalan ulkopuolelle. Samoin Suomen Akatemian palveluksessa olevien, mutta suomalaisissa korkeakouluissa tutkimusta tekevien henkilöiden tekemät keksinnöt jäisivät työsuhdekeksintölain soveltamisalan ulkopuolelle. Edellä mainittujen henkilöiden tekemiin keksintöihin sovellettaisiin ehdotettua oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annettua lakia. Työsuhdekeksintölain soveltamisalaan kuuluisivat kuitenkin edelleen puolustushallinnon palveluksessa olevien sotilasopetuslaitosten opettajien tekemät keksinnöt Maanpuolustuskorkeakoulun henkilöstön tekemiä keksintöjä lukuun ottamatta.

11 §. Työsuhdekeksintölain mukaisen keksintölautakunnan tehtäviä ehdotetaan laajennettavaksi. Ehdotuksen mukaan lautakunta voisi toimia lausunnonantajana myös ehdotetun oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annetun lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

Työsuhdekeksintölautakunta on osoittautunut toimivaksi ja arvostetuksi elimeksi työsuhdekeksintöjä koskevien riitojen ratkaisemisessa. Korkeakoulukeksintölain soveltamisalaan kuuluvat riitaisuudet ovat todennäköisesti hyvin samankaltaisia kuin työsuhdekeksintölain soveltamisalaankin kuuluvat. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että työsuhdekeksintölautakunta olisi toimivaltainen antamaan lausuntoja myös korkeakoulukeksintölain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

Myös lautakunnan toimikautta ehdotetaan muutettavaksi. Ehdotetun 3 momentin mukaan lautakunta nimitettäisiin kolmeksi vuodeksi nykyisen kahden vuoden sijasta. Muutoksella pyritään välttämään tilanteita, joissa kokoonpano vaihtuisi toimikauden päättymisen vuoksi kesken lausuntopyyntöä käsittelevän. Muutoksella pyritään myös lisäämään jatkuvuutta lautakunnan toiminnassa ja tätä kautta turvaamaan lautakunnan asiantunteumuksen säilyminen nykyisellä korkealla tasolla tulevaisuudessakin.

11 b §. Ehdotettavassa 11 b pykälässä sää-

dettäisiin työsuhdekeksintölautakunnan yhteydessä toimivasta korkeakoulukeksintöjaostosta. Ehdotetun 1 momentin mukaan lautakunnan yhteydessä voisi olla erillinen korkeakoulukeksintöjä käsittelevä jaosto. Jaostoa koskisivat soveltuvin osin samat säännökset kuin varsinaista lautakuntaakin. Lausunnon voisivat siten pyytää sekä keksijä työntekijänä että korkeakoulu työnantajana ja lisäksi tuomioistuimien silloin, kun riita on käsiteltävänä tuomioistuimissa. Myös Patentti- ja rekisterihallitus voisi pyytää lautakunnalta lausunnon silloin, kun sen käsiteltävänä on keksintöä koskeva hakemus. Jaosto voisi myös toimia välimiesoikeutena, jos asianosaiset niin pyytävät.

Ehdotetun 2 momentin mukaan keksintölautakunnan puheenjohtaja sekä lautakunnan puolueettomat jäsenet toimisivat myös jaostossa vastaavissa tehtävissä. Täten varmistettaisiin lautakunnan ja jaoston ratkaisu- ja lausuntokäytännön yhdenmukaisuus ja samalla lautakunnan osaamisen mukanaolo myös jaostossa. Valtioneuvosto nimittää puheenjohtajan ja puolueettomat jäsenet määrääjäksi työsuhdekeksintölain 11 §:n 2 momentin mukaisesti. Lautakunnan muut jäsenet nimitäisi valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan henkilöistä, jotka tuntevat sekä korkeakouluoloja että keksintötoimintaa. Henkilöiden nimeämiseen osallistuisivat korkeakouluja työnantajina edustavat järjestöt ja keksijöitä työntekijöinä edustavat järjestöt.

Jotta välttyttäisiin epäselvyyksiltä ja viivästyksiltä asian käsittelyssä esimerkiksi silloin, kun asia voitaisiin luonteensa vuoksi käsitellä sekä lautakunnassa että jaostossa, annettaisiin ehdotetussa 3 momentissa lautakunnan puheenjohtajalle yhdessä puolueettomien jäsenten kanssa oikeus päättää käsitelläkö asia korkeakoulukeksintöasioita käsittelevässä jaostossa vaiko varsinaisessa lautakunnassa. Puheenjohtaja ja puolueettomat jäsenet päättäisivät siten asian käsittelystä ja käsittelyn jakamisesta lautakunnassa ja jaostossa käsiteltäväksi esimerkiksi silloin, kun keksintö on syntynyt usean henkilön yhteistyönä ja osaan heistä olisi sovellettava korkeakoulukeksintölakia, osaan työsuhdekeksintölakia.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotettava laki edellyttää tarkempia säännöksiä lain soveltamisesta sekä sisällöstä. Tarkempia, korkeakouluille yhteisiä säännöksiä voidaan antaa keksintöilmoituksen tekemisestä 5 §:n mukaisesti, oikeuksien siirtymisessä 6—8 §:n mukaisesti noudatettavista menettelyistä sekä korvausten maksamisesta 9 §:n mukaisesti. Tarkempia säännöksiä ei ole tarkoitus antaa ennen lain voimaantuloa. Säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella, jotta varmistettaisiin asetuksen laajapohjainen hyväksyttävyyys sekä yhteistoiminta eri osapuolten välillä.

Lain soveltaminen edellyttää myös korkeakouluilta omien, yksityiskohtaisten ohjeiden antamista. Korkeakoulujen toiminnalliset ja muut erot edellyttävät, että korkeakoulut voivat itse harkita lain käytännön soveltamiseksi tarvittavat ohjeistukset. Ehdotettavaan korkeakoulukeksintölakiin otettaisiin valtuutuslainsäädännön, jonka nojalla korkeakoulut voisivat asianmukaisessa järjestyksessä hyväksyä omat keksintöohjesääntönsä.

3. Voimaantulo

Ehdotettava korkeakoulukeksintölaki edellyttää korkeakouluilta toimenpiteitä, joilla varmistetaan lainmukainen toiminta heti lain voimaantulon jälkeen. Toimenpiteet sisältävät muun muassa mahdollisten henkilöresurssien järjestämistä ja keksintöilmoitusten hallinnoimisen ja vastaanottamisen vaatimien rakenteiden luomista tai kehittämistä.

Ehdotus on yhteydessä yliopistolakiin tehtyihin muutoksiin. Laki yliopistolain muuttamisesta (715/2004) tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005. Ammattikorkeakoulujen osalta keksintöjä koskevan lainsäädännön edellyttämät muutokset on toteutettu ammattikorkeakoululaille (351/2003). Esitystä valmisteltaessa pyydetyissä lausunnoissa on todettu, että korkeakoulut tarvitsevat noin vuoden pituisen siirtymäajan uuden lain vahvistamisen ja voimaantulon välillä. Jotta uudistuksen edellyttämät muutokset voitaisiin ottaa korkeakouluhallinnossa riittävällä tavalla huomioon, ehdotetaan, että laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin

sekä laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta tulisivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

4. Säättämisjärjestys

Ehdotetut lait voidaan antaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Perustuslain kannalta huomionarvoinen seikka liittyy kuitenkin ehdotetun uuden lain 3 §:n mukaisessa sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön siirtymiseen korkeakoululle 7 §:n mukaisesti. Ehdotuksen mukaan oikeus sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön voisi siirtyä korkeakoululle. Perustuslain 15 §:n mukaisesti jokaisen omaisuus on turvattu, ja omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla. Perustuslain omaisuuskäsite kattaa myös immateriaalioikeudet, ja perustuslakivaliokunnan käytännössä, esimerkiksi lausunnoissa PeVL 38/2000 vp, PeVL 10/1986 vp ja PeVL 1/1995 vp, tekijänoikeutta on arvioitu omaisuudensuojasäännöksen suojaamana oikeutena. Patentoitavissa olevia keksintöjä koskevan yleisen periaatteen mukaisesti keksintö on keksijänsä omaisuutta.

Immateriaalioikeudessa noudatetaan vakiintuneesti periaatetta, jonka mukaan tilauksesta tehtyyn, henkistä omaisuutta sisältävään työhön kohdistuvat oikeudet siirtyvät tilaajalle. Lain tasolla on nimenomaisesti säädetty patentilla suojattavien keksintöjen sekä tekijänoikeudella suojattujen tietokoneohjelmien ja tietokantojen oikeuksien siirtymisestä työnantajalle tietyn edellytyksin. Oikeuksien siirtyminen korkeakoululle silloin, kun

keksintö on tehty sopimustutkimuksessa, ei poikkea tästä vallitsevasta periaatteesta. Avoimessa tutkimuksessa syntyvät keksinnöt jäävät nykyisen käytännön mukaisesti keksijälle. Periaate tunnustetaan myös ehdotetun lain 4 §:ssä, jonka mukaan keksijällä on keksintöönsä sama oikeus kuin muullakin keksijällä, ellei oikeutta ole tässä tai muussa laissa erikseen rajoitettu.

Ehdotuksen mukaisesta keksinnön siirtymisestä on aina maksettava kohtuullinen korvaus. Ehdotettu siirtyminen ei ole perustuslain 15 §:ssä tarkoitettua omaisuuden pakkolunastamista. Korvaus on tarkoitettu antamaan keksijälle hyvitys keksinnön korkeakoululle tuomasta poikkeuksellisesta lisäarvosta. Sopimustutkimuksessa keksijä tietää jo ennen tutkimuksen alkamista, että tutkimuksessa mahdollisesti syntyvien keksintöjen oikeudet voivat siirtyä korkeakoululle työnantajana. Tällaiset keksinnöt ovatkin hyvin pitkälti rinnastettavissa joko suoraan työsuhteessa tehtäviin keksintöihin tai tilaustyönä syntyvään, henkistä omaisuutta sisältävään aineistoon.

Edellä mainituilla perusteluilla hallitus katsoo, että ehdotetut lait voidaan säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska ehdotetussa korkeakoulukeksintölaissa sivutaan perustuslain 15 §:n mukaista omaisuuden suojaa, esityksestä olisi suotavaa hankkia perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan suomalaisten korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden palvelussuhteessaan tekemiin, Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin.

Tätä lakia sovelletaan myös Suomen Akatemian tutkimusvirassa olevien henkilöiden suomalaisissa korkeakouluissa tekemiin, Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin.

Jos korkeakoulu ottaa tämän lain nojalla itselleen sellaisen oikeuden keksintöön, että se rajoittaa keksijän oikeutta hakea siihen patenttia, pidetään keksintöä Suomessa patentilla suojattavissa olevana keksintönä, jollei korkeakoulu esitä todennäköisiä syitä, joiden mukaan patentin myöntämiselle olisi esteitä.

2 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää suomalaisissa korkeakouluissa syntyneiden keksintöjen tunnistamista, suojaamista ja hyödyntämistä keksijän, korkeakoulujen ja yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *korkeakouluilla* yliopistolain (645/1997) 1 §:ssä mainittuja yliopistoja, puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 4 §:ssä mainittua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammatti-

korkeakoululaissa (351/2003) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja sekä korkeakoulujen alaisia tai yhteisiä erillislaitoksia;

2) *avoimella tutkimuksella* tutkimusta, joka a) tehdään palvelussuhteessa korkeakoulujen tutkimustehtävien täyttämiseksi ilman korkeakoulujen ulkopuolista rahoitusta ja ilman, että tutkimukseen osallistuu korkeakoulujen ulkopuolisia sopimuskumppaneita;

b) toteutetaan ulkopuolisen tahon rahoittamana mutta johon ei sisälly muita kuin tulosten julkaisemista koskevia määräyksiä; tai

c) täyttäisi sopimustutkimuksen edellytykset, mutta josta korkeakoulu ja tutkimusyhteistyökumppani ovat ennen tutkimuksen alkua nimenomaisesti sopineet, että tutkimus on avointa tutkimusta;

3) *sopimustutkimuksella*

a) tutkimusta, joka on valtion maksuperustelain (150/1992) mukaista maksullista palvelutoimintaa; tai

b) muuta, kuin edellä 2 kohdassa tai tämän kohdan a alakohdassa tarkoitettua tutkimusta, jossa on mukana ainakin yksi korkeakoulujen ulkopuolinen taho joko osatutkimuksen tekijänä, rahoittajana tai muuna osallistujana ja johon liittyy tutkimuksen tulosten käyttämistä koskevia velvollisuuksia;

4) *muissa tilanteissa syntyneellä keksinnöllä* tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa keksintöä, joka on syntynyt muuten kuin edellä 2 tai 3 kohdassa tarkoitettussa tutkimuksessa.

4 §

Oikeus keksintöön

Tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön tekijällä on sama oikeus keksintöönsä kuin muulla keksijällä, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Tämän lain sovelta-

misalaan kuuluvan keksinnön tekijällä on oikeus tulla tunnustetuksi keksijänä.

5 §

Keksintöilmoitus

Keksijän on viipymättä tehtävä korkeakoululle keksintöilmoitus, kun hän on tehnyt tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön. Keksintöilmoitus on tehtävä kirjallisesti, ja keksijän on siinä ilmoitettava käsityksensä siitä, onko keksintö syntynyt avoimessa tai sopimustutkimuksessa taikka muussa tilanteessa. Jos keksinnöllä on useampia keksijöitä, on keksijöiden tehtävä yhteinen keksintöilmoitus.

Keksintöilmoituksen on sisällettävä riittävät tiedot keksinnöstä, jotta korkeakoulu voi arvioida keksinnön, ja tiedot kaikista keksijöistä. Keksijän on lisäksi annettava pyynnöstä korkeakoululle muita tarpeellisia tietoja keksinnöstä.

Korkeakoulun on annettava keksijälle kirjallinen ilmoitus tämän lain korkeakoululle sallimista toimenpiteistä ilman aiheetonta viivästystä ja viimeistään kahden kuukauden kuluttua siitä, kun korkeakoulu on saanut riittävät tiedot sisältävän keksintöilmoituksen. Ilmoituksessa on myös mainittava, yhtyykö korkeakoulu keksijän käsitykseen siitä, onko keksintö syntynyt avoimessa tai sopimustutkimuksessa taikka muussa tilanteessa. Jos keksijän tekemä keksintöilmoitus ei täytä 1 ja 2 momentin mukaisia edellytyksiä, on korkeakoulun viipymättä ilmoitettava kirjallisesti keksijälle puutteesta.

6 §

Korkeakoulun oikeus keksintöön avoimessa tutkimuksessa

Korkeakoulu voi ottaa itselleen oikeudet avoimessa tutkimuksessa syntyneeseen keksintöön, jos keksijä ei ole kuuden kuukauden kuluessa 5 §:n 1 momentin mukaisesta ilmoituksesta julkaissut keksintöä tai ilmoittanut halukkuuttaan itse hyödyntää keksintöään. Ilmoitus oikeuksien ottamisesta on tehtävä kirjallisesti, ja korkeakoulun on ennen ilmoituksen antamista tiedusteltava keksijältä, ai-

kooko tämä hyödyntää keksintöään itse.

Jos korkeakoulu jättää 5 §:n 3 momentin mukaisen ilmoituksen antamatta määräajassa, on korkeakoulun katsottava luopuneen tämän pykälän mukaisesta toissijaisesta oikeudesta keksintöön.

7 §

Korkeakoulun oikeus keksintöön sopimustutkimuksessa

Korkeakoululla on oikeus ottaa itselleen oikeudet sopimustutkimuksessa syntyviin keksintöihin kuuden kuukauden kuluessa 5 §:n 1 momentin mukaisesta ilmoituksesta. Ilmoitus oikeuksien ottamisesta on tehtävä kirjallisesti.

Jos korkeakoulu jättää 5 §:n 3 momentin mukaisen ilmoituksen antamatta määräajassa, on korkeakoulun katsottava luopuneen tämän pykälän mukaisesta oikeudesta keksintöön.

Kun korkeakoulu on tämän pykälän nojalla ottanut itselleen oikeudet keksintöön, keksijän on korkeakoulun vaatimuksesta viipymättä allekirjoitettava keksintöä koskeva siirtokirja sekä muut tarvittavat asiakirjat.

8 §

Korkeakoulun oikeudet keksintöön muissa tilanteissa

Korkeakoululla on etuoikeus neuvotella keksijän kanssa keksintöön kohdistuvista oikeuksista, jos tämän lain soveltamisalaan kuuluva keksintö on syntynyt 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Jos 1 momentissa tarkoitettu keksintö on korkeakoulun toiminnan kannalta tarpeellinen, on korkeakoululla 1 momentissa mainitun etuoikeuden lisäksi oikeus saada kohtuullista korvausta vastaan käyttöoikeus keksintöön.

9 §

Korvaukset

Kun korkeakoulu on 6—8 §:ssä tarkoitettulla tavalla ottanut oikeudet tässä laissa tarkoitettuun keksintöön, keksijällä on oikeus saa-

da keksinnöstä kohtuullinen korvaus. Ennen keksinnön syntymistä laadittu sopimus, jolla keksijä luopuu oikeudestaan kohtuulliseen korvaukseen, on mitätön.

Korvauksen suuruutta laskettaessa on otettava huomioon keksinnön syntyyn vaikuttaneet olosuhteet sekä korkeakoulun keksinnöstä saamat tuotot.

Korkeakoulun on annettava keksijälle korvauksen määrittämiseksi tarvittavat tiedot.

10 §

Korvauksen sovittelu ja korvauksen vanhentuminen

Sen estämättä, mitä sopimuksella tai tuomiolla on määrätty 9 §:ssä tarkoitetusta korvauksesta, oikeus voi määrätä korvauksesta toisin, mikäli olennaisesti muuttuneet olosuhteet antavat siihen aihetta. Keksijää ei kuitenkaan voida velvoittaa palauttamaan jo suoritettua korvausta.

Tässä laissa tarkoitettuun keksintöön perustuvasta oikeudesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929) säädetään.

Jollei korvauskannetta ole pantu vireille kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun korkeakoulu on ilmoittanut ottavansa oikeuden keksintöön, kanneoikeus on menetetty. Jos keksintöön on haettu patenttia, kanne voidaan kuitenkin aina panna vireille vuoden kuluessa patentin myöntämisestä.

11 §

Tutkimustulosten julkistaminen

Jollei toisin sovita, ei keksijä saa julkistaa tutkimustuloksia keksinnön suojaamisen tai muun hyödyntämisen vaarantavalla tavalla, jos korkeakoulu voi tämän lain 7 §:n mukaisesti ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Ennen kuin 7 § 1 momentissa säädetty määräaika on päättynyt, keksijä ei saa jättää sopimustutkimuksessa syntyneitä keksintöä koskevaa patenttihakemusta tai muuten määrätä keksinnöstä, ellei korkeakoulu kirjallisesti ilmoita keksijälle, että korkeakoulu ei tule ottaa oikeuksia keksintöön tai anna keksi-

jälle lupaa patentoida keksintönsä.

Korkeakoulun on pidettävä salassa sille annetut keksintöön liittyvät tiedot, kunnes keksintö on riittävällä tavalla suojattu eikä salassapidolle ole muita välttämättömiä syitä.

Edellä 2 momentissa säädetyn estämättä korkeakoulu voi antaa keksintöä koskevia tietoja tutkimusyhteistyön osapuolille, jos tutkimusta koskevissa sopimuksissa on sovittu tulosten hyödyntämisestä, siirtymisestä tai tiedoksisaannista, tai muille tahoille, jos tietojen antaminen on keksinnön hyödyntämisen vuoksi tarpeellista. Korkeakoulun on tällöin huolehdittava siitä, ettei tietojen antamisella vaaranneta keksinnön suojaamista, hyödyntämistä tai keksijän tieteellisen julkaisu-oikeuden ensisijaisuutta.

12 §

Todistustaakan jako

Korkeakoulun on osoitettava, että sillä on oikeus 6—8 §:ssä tarkoitetulla tavalla ottaa itselleen oikeudet keksintöön.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä keksijän on annettava selvitys keksinnön syntyolosuhteista, jos keksintö on syntynyt läheisessä yhteydessä sopimustutkimushankkeeseen. Jos keksintö on syntynyt aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua sopimustutkimushankkeen päättymisestä, on keksintö katsottava avoimessa tutkimuksessa syntyneeksi, jollei korkeakoulu esitä erittäin painavia syitä, joiden mukaan keksintö on olennaisesti sopimustutkimushankkeeseen perustuva.

Jos sellaiseen keksintöön, joka palvelussuhteen jatkuessa olisi kuulunut tämän lain soveltamisalaan, haetaan patenttia tai sitä ryhdytään muulla tavalla hyödyntämään kuuden kuukauden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä, on keksintöä pidettävä palvelussuhteen aikana tehtynä, jollei keksijä osoita todennäköisiä perusteita keksinnön synty miselle palvelussuhteen jälkeisenä aikana.

13 §

Riitojen ratkaisusta

Oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöi-

hin annetun lain (656/1967) 11, 11 a ja 11 b §:ssä mainittu keksintölautakunta on toimivaltainen antamaan lausuntoja tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

Laillinen tuomioistuin tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa riitaisuuksissa on Helsingin käräjäoikeus. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä patenttiasioissa säädetään.

14 §

Tarkempien säännösten ja määräysten antaminen

Korkeakouluille yhteisiä tarkempia säännöksiä keksintöilmoituksen tekemisestä, oikeuksien siirtämisestä noudatettavista menettelyistä ja korvausten maksamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Korkeakoulut voivat antaa tarkempia määräyksiä tämän lain soveltamisesta siinä jär-

jestyksessä kuin korkeakouluja koskevissa laeissa säädetään.

15 §

Voimaantulo ja siirtymäaika

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 . Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyistä keksinnöistä on voimassa, mitä keksinnön tekohetkellä on säädetty.

Tätä lakia ei sovelleta sellaisiin tutkimussopimuksiin, jotka on tehty, tai tutkimushankkeisiin, jotka on aloitettu ennen tämän lain voimaantuloa. Tätä lakia ei myöskään sovelleta sellaisiin keksintöihin, joihin kohdistuu ennen tämän lain voimaantuloa syntyneitä sopimusvelvoitteita.

2.

Laki**oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (656/1967) 1 §:n 3 momentti ja 11 §:n 1 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 526/1988, ja

lisätään lakiin uusi 11 b § seuraavasti:

1 §

Suomalaisen korkeakoulun palveluksessa olevan henkilön taikka Suomen Akatemian tutkimusvirassa olevan, suomalaisessa korkeakoulussa tutkimusta tekevän henkilön tässä ominaisuudessa tekemään keksintöön sovelletaan oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annettua lakia (/).

11 §

Lausunnon antamista varten tämän lain tai oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annetun lain soveltamista koskevissa asioissa on keksintölautakunta, jossa on puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä.

Muut jäsenet, joiden tulee olla työoloihin ja keksintötoimintaan perehtyneitä ja joista kolme edustaa työnantajapuolta ja kolme

työntekijäpuolta, nimittää valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan asianomaisten järjestöjen ehdotuksesta.

11 b §

Edellä 11 §:ssä mainitun keksintölautakunnan yhteydessä voi olla jaosto korkeakouluissa tehtäviä keksintöjä koskevia asioita varten. Mitä edellä 11 ja 11 a §:ssä säädetään lautakunnan tehtävästä ja toiminnasta, koskee soveltuvin osin myös korkeakoulukeksintöjä käsittelevää jaostoa.

Jaoston puheenjohtajana toimii keksintölautakunnan puheenjohtaja. Puolueettomina jäseninä toimivat keksintölautakunnan kaksi puolueetonta jäsentä. Muut jäsenet, joiden tulee olla korkeakouluoloihin sekä keksintötoimintaan perehtyneitä ja joista kolme edustaa korkeakouluja työnantajina ja kolme

edustaa keksijöitä työntekijöinä, nimittää valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan asianomaisten järjestöjen ehdotuksesta. Valtioneuvosto nimittää kullekin jaoston jäsenelle yhden varajäsenen, joka täyttää jäsenestä säädetyt vaatimukset.

Jaostossa käsiteltävistä asioista päättää _____

keksintölautakunnan puheenjohtaja yhdessä puolueettomien jäsenten kanssa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 2004 .

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kauppa- ja teollisuusministeri *Mauri Pekkarinen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

2.

Laki

oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (656/1967) 1 §:n 3 momentti ja 11 §:n 1 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 526/1988, ja

lisätään lakiin uusi 11b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Yliopiston, korkeakoulun tai vastaavanlaisen tieteellisen opetuslaitoksen opettajaa ja tutkijaa ei tässä ominaisuudessaan ole pidettävä laissa tarkoitettuna työntekijänä. Lakia on kuitenkin sovellettava sellaiseen sotilasopetuslaitoksen opettajaan, joka on puolustuslaitoksen viran tai toimen haltija.

Suomalaisen korkeakoulun palveluksessa olevan henkilön taikka Suomen Akatemian tutkimusvirassa olevan, suomalaisessa korkeakoulussa tutkimusta tekevän henkilön tässä ominaisuudessa tekemään keksintöön sovelletaan oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annettua lakia (/).

11 §

Lausunnon antamista varten tämän lain soveltamista koskevissa asioissa on keksintölautakunta, jossa on puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä.

11 §

Lausunnon antamista varten tämän lain *tai oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annetun lain* soveltamista koskevissa asioissa on keksintölautakunta, jossa on puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä.

Muut jäsenet, joiden tulee olla työoloihin ja keksintötoimintaan perehtyneitä ja joista kolme edustaa työnantajapuolta ja kolme työntekijäpuolta, nimittää valtioneuvosto kahdeksi vuodeksi kerrallaan asianomaisten järjestöjen ehdotuksesta.

Muut jäsenet, joiden tulee olla työoloihin ja keksintötoimintaan perehtyneitä ja joista kolme edustaa työnantajapuolta ja kolme työntekijäpuolta, nimittää valtioneuvosto *kolmeksi* vuodeksi kerrallaan asianomaisten järjestöjen ehdotuksesta.

11 b §

Edellä 11 §:ssä mainitun keksintölautakunnan yhteydessä voi olla jaosto korkeakouluissa tehtäviä keksintöjä koskevia asi-

oita varten. Mitä edellä 11 ja 11 a §:ssä säädetään lautakunnan tehtävästä ja toiminnasta, koskee soveltuvin osin myös korkeakoulukeksintöjä käsittelevää jaostoa.

Jaoston puheenjohtajana toimii keksintölautakunnan puheenjohtaja. Puolueettomina jäseninä toimivat keksintölautakunnan kaksi puolueetonta jäsentä. Muut jäsenet, joiden tulee olla korkeakouluoloihin sekä keksintötoimintaan perehtyneitä ja joista kolme edustaa korkeakouluja työnantajina ja kolme edustaa keksijöitä työntekijöinä, nimittää valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan asianomaisten järjestöjen ehdotuksesta. Valtioneuvosto nimittää kullekin jaoston jäsenelle yhden varajäsenen, joka täyttää jäsenestä säädetyt vaatimukset.

Jaostossa käsiteltävistä asioista päättää keksintölautakunnan puheenjohtaja yhdessä puolueettomien jäsenten kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .